

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRSSKRIFT

2006

LOKALHISTORISK ARKIV
STUBBEKØBING

ÅRSSKRIFT

2006

**Lokalhistorisk Arkiv
Stubbekøbing**

Lokalhistorisk Arkivs Årsskrift 2006

Udgivet af
Lokalhistorisk Forening for
Stubbekøbing kommune

Redaktion:
Foreningens bestyrelse

Opsætning & lay-out:
Arkivlederen

Tryk:
Toptryk Grafisk, Falster afd. 5485 2094
falster@toptryk.dk

ISSN 0109 - 2162

Indholdsfortegnelse

Tekst til forside og side 1.....	side	4
Kommunens plejehjem		
Karin Suhr Rasmussen.....	side	5
Hyggelige tider på et alderdomshjem		
Inga Rasmussen.....	side	14
100-året for dr. Rostrups død		
Hans Erik Rostrup.....	side	18
Skjørringe, 1766-2006		
Ib Hjort-Hansen.....	side	31
Sørslev Brugs		
Palle Christensen.....	side	51
Hjortebjerg skole		
Svend Ove Pedersen.....	side	67
Fra Arkivet		
Karin Suhr Rasmussen.....	side	72
Transport.....	side	74
Årsberetning for Lokalhistorisk Forening		
Vibeke Ravn-Mortensen	side	77

Tekst til forside og side 1.

Forsiden: Horreby Alderdomshjem opført i 1903.

Med opførelsen af det nye plejecenter og nedlæggelsen af de sidste 3 plejehjem er nogle af de sidste kommunale institutioner i lokalområderne væk.

Den første artikel i Årsskriftet fortæller netop om alderdomshjemmenes/plejehjemmenes historie.

På side 1 ses et billede af det nye plejecenter.

Kommunens plejehjem

Karin Suhr Rasmussen

Når dette årsskrift udkommer er det nye plejecenter på Præstemarken taget i brug, og alle nyder forhåbentlig de nye boliger.

Samtidig lukker plejehjemmene i Stubbekøbing, Horbelev og Horreby. I 2000 blev Aastrup plejehjem lukket og Sønder Kirkeby alderdomshjem blev nedlagt allerede i 1976, så med nedlæggelsen af de tre eksisterende plejehjem lukker de sidste af de gamle sognekommuners alderdomshjem.

Tanken om at oprette hjem for sognets ældre, der ikke kunne klare sig selv, opstod omkring 1900. Inden da var det familien, der sørgede for den ældres ophold og pleje. Enten ved en aftægtsaftale i forbindelse med overtagelse af gården på landet eller virksomheden i byen, eller ved at man tog den ældre ind i familien, når det blev klart, at vedkommende ikke kunne klare sig selv mere.

Var man så uheldig ikke at have børn eller anden familie, der var villig til at have et ældre familiemedlem boende, og ikke havde mulighed for at betale tjenestefolk for at gøre arbejdet, var der fattiggården tilbage.

På plejehjemmet skulle man også betale for at få ophold, så selv om der blev bygget plejehjem, var der stadig mulighed for at ende på fattiggården.

Horreby plejehjem

Det ældste plejehjem i kommunen er Horreby plejehjem. Allerede i april 1903 vedtog Karleby-Horreby-Nørre Ørslev sogneråd at bygge et fattighus med alderdomsasyll.

I maj måned blev der optaget et lån på 15.000 kr. og købt en grund for 1300 kr. Projektet belv hurtigt omdøbt til alderdomshjemmet og 1. november yttede den første beboer ind i det nye hus, hvor der var

indrettet alderdomshjem i bygningen mod vejen, som vi i dag kender som plejehjemmet, mens fattiglemmerne boede i den bygning, der efter socialreformen i 1933 blev til udhus. Bygningen blev også omtalt som udhuset, mens der boede fattigfolk i den .

Horreby alderdomshjem opført 1903.

På billedet ses bestyreren og hans kone samt en tjenestepige.

Børnene ved hushjørnet er måske fra fattighuset, som ses bag alderdomshjemmet

I følge folketællingen fra 1906 bor der, foruden bestyrerparret Niels og Margrethe Jensen, deres 3 børn og en tjenestepige, 4 på alderdomshjemmet og 9 på fattighuset, hvoraf de 7 er så gamle, at de lige så godt kunne have boet på alderdomshjemmet, hvis de havde haft råd til det.

Allerede i 1907 var der pladsmangel på alderdomshjemmet, og der blev indrettet 3 værelser på loftet. I 1910 var den gal igen, og man lavede en ny fattigafdeling i udhuset, hvorefter det gamle fattighus blev inddraget til alderdomshjem med 5 nye værelser, det ene på loftet.

I 1921 - igen ifølge folketællingen - boede bestyrer Ellerod (tiltrådt i 1919), hans kone, deres søn, 1 tjenestepige og 1 tjenestekarl + 15 beboere på alderdomshjemmet, mens der nu kun var 2 (på 82 og 70 år)

på fattighuset.

I nyere tid skete der i 1985 en større renovering af Horreby plejehjem, hvor det også blev udvidet med en tilbygning med 5 beboerværelser. Da plejehjemmet i 2003 fejrede 100 års jubilæum var det med 16 beboere.

En hyggekrog ved
Horreby plejehjem

Stubbekøbing plejehjem

Stubbekøbing Alderdomshjem er opført i 1919 lige øst for det daværende sygehus, der var blevet taget i brug i 1914.

Stubbekøbing
alderdomshjem
1935

Alderdomshjemmet var planlagt til at kunne optage 20 personer og budgettet for byggeriet var på 120.000 kr. , og da det blev taget i brug i 1919 var det hyper moderne med centralvarme og indlagt koldt og varmt vand.

Vi har på Lokalhistorisk Arkiv et brev fra 1934 fra en beboer, som fortæller om hverdagen på alderdomshjemmet. Frederik Hansen fortæller:

»Kl. 7½ om morgenen kommer stuepigen ind på alle værelserne med morgenkaffe og et stykke franskbrød , som vi kan ligge i sengen og nyde. Kl. 8 kommer frøken Thomsen (bestyrerinden) ind til hver enkelt og siger godmorgen, og spørger hvorledes vi har sovet. Så reder jeg min seng og vasker mig. K. 9 kommer stuepigen med dejlig lækker frokost, 4 halve små stykker og kaffe eller mælk, hvorefter man kan gå ud at spadsere, læse aviser eller hvad man kan finde på. Andre spiller kort, ryger tobak o.s.v.

Kl. 12 spiser vi til middag nede i spisestuen ved et pænt dækket bord, alle som er raske og kan gå ned er med, bestyrerinden øser op og pigerne bærer rundt. Så sætter frøkenen sig for bordenden og pigerne ved siden - værsgo, og spisningen begynder, for det meste under livlig passiarer snart om dette eller hint - velbekomme og hver går til sit. Middagen er det eneste måltid i fællesskab, de andre bliver bragt på vore værelser. Kl. 2½ kommer eftermiddagskaffen med franskbrød (hjemmebagt) med rigtig dansk mejerismør. Der bliver ikke brugt andet til at smøre mad med end dansk mejerismør, for at være med til at hæve prisen på danske landbrugsprodukter, en smuk social tanke, som her bliver praktiseret. Når eftermiddagskaffen er forbi, og vejret er nogenlunde, går man en tur ud af landevejen, ind i byen eller anlægget, som er en 12 til 15 tdr. land stor og smukt beplantet park med alle slags træer og buske eller ned på Dosseringen langs det dejlige Grønsund med en vidunderlig udsigt. Kl. 6 spises til aften drikkes the eller mælk efter behag, derefter læser man aviser, 4 forskellige om dagen, eller bøger, som kasn lånes gratis i byens bibliotek, eller man hører radio, som er indlagt på alle værelser hele huset over. Kl. 7½ kommer frøken Thomsen og siger godnat på alle værelser og sov godt. Kl. 9½ bliver hoveddøren lukket og dagen er

forbi.«

Frederik Hansen fortæller også, at der er 14 beboere, at forholdene er som på et moderne hotel, og at »alt bliver ordnet for os på en smuk og høflig måde - i sandhed en sorgløs tilværelse for os gamle mennesker«.

I 1960erne blev alderdomshjemmet udvidet med en tilbygning mod syd og i 1973 blev det tidligere sygehus inddraget til alderdomshjem. Sygehuset havde siden 1962 fungeret som Amtets plejehjem for kronisk syge.

Med disse udvidelser er der i dag plads til 32 beboere på Stubbekøbing plejehjem.

Stubbekøbing plejehjem afd. B
Tidligere Stubbekøbing Sygehus, Maribo Amts Tuberkulose-
hospital og Maribo Amt/Storstrøms Amts plejehjem for kronisk
syge

Horbelev plejehjem

I Horbelev gik man i gang med at bygge plejehjem i 1923. Forholdene på fattiggården ved kirken var for dårlige, så i lighed med alderdomshjemmet i Horreby fik også Horbelev alderdomshjem et fattighus tilknyttet.

Horbelev Plejehjem begyndte i 2001 at lave et blad for beboere og pårørende og i det første nummer fortæller anlægsgartner Ejner Larsen fra Bønnet om alderdomshjemmet:

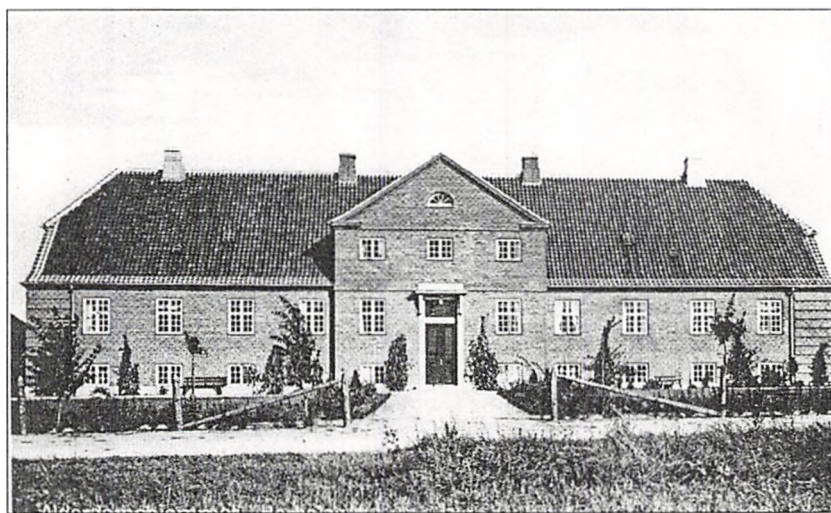
“Horbelev Alderdomshjem blev opført omkring 1923-24.

Den første bestyrer var Bertha Johnsen, som var gift med en dansk-amerikaner, han var ca. 25 år ældre end Bertha, de havde ingen børn.

Bertha var uddannet sygeplejeske og Peter var hendes altmuligmand, en rigtig tusindkunstner.

Dengang fyrede man med brænde og tørv, man mener, at der var kakkelovn på alle stuer, og Peter var manden, der skulle sørge for, at der var varme overalt.

Der var trægulv over hele hjemmet, og det blev ferniseret 1 gang om året.

Horbelev Alderdomshjem 1930

Alderdomshjemmet var mere eller mindre selvforsynende med kartofler og grønsager. På den nordlige side af hjemmet, ud mod Ahrentsgade, var

der køkkenhave.

Frugttræer var der mange af, og det gav anledning til at Peter anskaffede en mostpresser med en rasp, som han fik sat op på slotshavegård i Bønnet, hvor Marius Strange og hans kone Margrethe boede. Margrethe Strange og Peter var søskende. Peter transporterede så al frugten til Bønnet, hvor noget af det blev raspet og presset til saft og noget blev kogt til marmelade.

I den nordlige ende af hjemmet var der en bygning, som var fattighuset. Maden fik de fra hjemmet, og det kunne godt gå vildt for sig derinde en gang imellem. De drak og sloges med maden.

Der hvor hjemmeplejen har haft til huse var der bestyrerbolig, som senere blev lavet til ældrebolig.

Min mor var rengøringskone, aftenvagt og vikar i de første 14 år af alderdomshjemets levetid.”

Beboerne på Horbelev Alderdomshjem i 1941.
Bagest til højre bestyrerinden fru Johnsen,
de tre børn foran er ferie børn

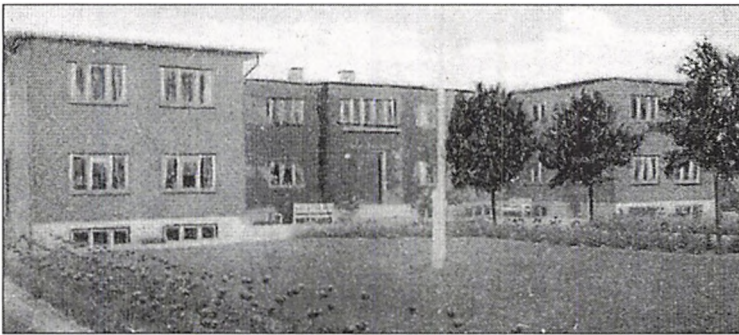
I 1999 fik Horbelev Plejehjem en tilbygning med 6 stuer med eget badeværelse til afløsning af de mindste værelser på 1. sal. Disse kom dog igen i brug i et par år, da man lukkede Aastrup Plejehjem i 2000.

Aastrup Plejehjem

Aastrup sogneråd vedtog i 1936 at sognet skulle have et alderdomshjem. Man bad arkitekt J. Jørgensen, Saks København, om at udarbejde tegning til en tre øjet bygning med alderdomshjem til 22 beboere i de to øje, samt kommunekontor, sognerådslokale og boxrum i den nordre øj. Der blev værelser til økonomaen og 2 piger på 1. sal.

Hele byggeriet kostede 79.300 kr og blev financeret ved lån i Aastrup Sparekasse.

Det var ikke et enigt sogneråd, der traf beslutningen om at bygge et alderdomshjem. 3 af sognerådets 7 medlemmer var imod og sendte en klage til amtsrådet med ønske om at måtte afholde en kommuneafstemning. Klagen blev afvist og sognerådet fik tilladelse til at købe en grund og bygge alderdomshjemet efter de indsendte tegninger.

Aastrup Alderdomshjem

Aastrup Alderdomshjem blev indviet den 4. juli 1936 med Alma Davidsen som den første bestyrerinde.

Stubbekøbing byråd besluttede den 30. september 1999 enstemmigt at lukke Aastrup Plejehjem trods 578 underskrifter mod lukningen, og i august 2000 var de sidste beboere flyttet og lukningen gennemført.

Fire stoute herrer med langpiber.

Billedet er taget foran Aastrup Alderdomshjem i 1938.

Med lukningen af de sidste tre alderdomshjem/plejehjem og indvielsen af det nye plejecenter er en æra i ældreplejen slut og en ny begyndt. Lukningen af plejehjemmene er også lukningen af de sidste kommunale institutioner i de gamle sognekommuner - bortset fra en enkelt skole - så med det nye plejecenter går Stubbekøbing kommune ind i den nye Guldborgsund kommune med en ældrepleje uden mange spor af de gamle sogne.

Hyggelige tider på et alderdomshjem i årene 1939-1940

Af Inga Rasmussen

Inga Rasmussen, der er født og opvokset i Horbelev, har fortalt om sin tid som pige på et lille alderdomshjem.

Alderdomshjemmet ligger ikke i Stubbekøbing kommune og er altså ikke et af de foran omtalte alderdomshjem, men Inga Rasmussen beskriver meget fint livet på et mindre alderdomshjem omkring 1940.

I 1939 modtog jeg et brev fra min veninde Else, som var ekspeditrice. Hun skrev, at hun havde en virkelig god plads i huset til mig, hun havde anbefalet mig, og pladsen var min, hvis jeg sagde ja.

Jeg tænkte lidt over det, men besluttede så at sige ja tak. Den 1. maj tog jeg afsted med en kuffert bag på cyklen, på vej mod nye oplevelser.

Det var en lang vej at træde pedalerne, men ca. 15 km. fra bestemmelsesstedet kom Else mig i møde.

Vi ankom til stedet, et nyopført alderdomshjem - lyst og smukt, men der var kun 7 beboere.

Bestyrerparret Anna og Holger havde lejlighed på hjemmet og havde en søn Erik på 15 år.

Anna var ikke uddannet til ældrepleje, men hun var utrolig dygtig til alt, og hvad der var af stor vigtighed, hun var så mild og venlig ved beboerne.

Holger passede den store have, men arbejdede også udenfor hjemmet.

Der var toiletter og håndvask både i stueetagen og på 1. sal. I kælderens var der tre baderum, både med kar og med brusere. Det var ikke kun til beboerne, men folk fra sognet kunne visse dage benytte baderummene mod en lille betaling. Det var jo på en tid, hvor de færreste havde badeværelser.

Der kunne bo 7 personer i stueetagen, og da der efter kort tid flyttede

et ægtepar ind, måtte de bo på 1. sal, hvor jeg iøvrigt havde mit dejlige værelse, smukt møbleret.

Jeg tog mig af al rengøring oppe og nede, vinduespudsning osv. En gang om ugen blev der sæbet af, alle gulve blev vasket, men som sagt, det var nybygget med lyse lakerede gulve, stort dejligt køkken, og alt fremstod så nydeligt.

I en sidebygning var der bibliotek, og en fra sognerådet havde et kontor der.

Når jeg var færdig med min morgenrunde efter morgenmaden, gik jeg i køkkenet og hjalp til med madlavning og bagning. Det skal bemærkes, at beboerne ikke havde behov for hjælp til den personlige hygiejne til daglig, kun ved badning, og det tog Anna sig af.

Så vidt jeg husker blev der udbetalt et fast månedligt beløb til husholdningen, men takket være Annas dygtighed rakte pengene til god og sund kost hver eneste dag.

Vi vaskede, rullede og strøg for beboerne og os selv, vi var nu 13 personer, så vi tilbragte mange timer i vaske- og strygerum. Både Anna og jeg vaskede, men der skulle jo serveres middag kl. 12, så Anna gik op og stegte og brasede, og jeg gik op, når maden var klar.

Alt i den plads fungerede så fint, det var en fornøjelse at være der. Fra den første dag følte jeg mig hjemme, blev behandlet som en datter, aldrig som tjenestepige.

Jeg fik en veninde mere, og vi var ofte på mit dejlige værelse, hvor vi dels snakkede, men også strikkede eller broderede. Vi blev altid inviteret ned i køkkenet til aftenkaffe - Anna og Holger ville gerne høre os fortælle om oplevelser, f.eks. om det sidste bal.

Når der var så få beboere, som på dette alderdomshjem, fik man tæt tilknytning til hver enkelt; jeg vil nu berette lidt om de dejlige mennesker.

Hanne, som var den yngste af beboerne, nemlig 62 år, havde været syerske. Hun var hårdt ramt af diabetes og fik speciel kost, så hun fik maden serveret på sit værelse. De andre spiste i spisestuen og kun når der

serveredes urtesuppe og lignende deltog hun i kredsen. Anna kontrollerede selv sukkeret. Vi var meget omhyggelige med de afmålte portioner. Men! - hun var i familie med konditoren i byen.

En dag var det helt galt med urinprøven. Anna spurgte, hvad har du dog gjort Hanne. Hanne tilstod grædende, at hun havde spist fire flødeskumskager i konditoriet. Nu måtte hun så på den skræppe kur et stykke tid.

Ofte kaldte Hanne på mig og sagde Inga, nu står forstanden stille - det var når hendes ur var gået i stå, så måtte jeg ind og trække det op. Hun var dygtig til håndarbejde og hæklede flere mellemværker til pudebetræk, som hun forærede mig.

Så var der Lars, som havde været røgter. Han var dårligt gående, gik ved hjælp af to krykker. Hans værelse var sparsomt møbleret, men han redte altid sin seng selv, lagde sengetæppet pænt på og glattede det ud - helt til ug.

Jørgen var så rar og glad, han var enkemand og havde børn, som boede i byen.

Han gik ofte og rev gangene i den store have. En eftermiddag, da han rev løv af græsplænen, lagde han riven, kom ind og sagde, at han følte sig dårlig. Anna ringede efter lægen, som sagde, at han skulle blive i sengen nogle dage. Da viste Anna igen sine evner. Jørgen fik den fineste pleje. Det varede dog kun kort tid, til vores store sorg døde Jørgen.

Da han lå i kisten kaldte Anna på mig - Inga kom nu og se Jørgen. Jeg gik derind, men det gjorde et stort indtryk, så trist, at han ikke var der mere.

Maren Kirstine og Hans boede også på hjemmet. De var meget omsorgsfulde overfor hinanden, og også over for os andre, hvis vi havde en dårlig dag.

Maren Kirstine blev syg, og Hans var meget ulykkelig, han sad ved hendes seng, og han sagde til hende: Du må ikke dø - for hvordan skal det så gå med mig.

Måske var det sorgen, der tyngede. Hans døde først og Maren Kirstine kort efter.

Ved højtider og fødselsdage blev der serveret ekstra god mad og dertil øl og snaps. Ved de lejligheder spiste vi alle med i den store spisestue, så var vi én stor familie og havde det hyggeligt.

Trods det, at det var et drømmejob, ville jeg nu prøve noget nyt, det gjalt om at lære så meget som muligt. Jeg havde nu været på hjemmet i 1½ år og nærmede mig de 20 år.

Min veninde Else var blevet forlovet og havde ikke så god tid til tøjse-komsammen. Jeg havde som tidligere omtalt fået en ny veninde, Valborg. Vi havde samme interesser. I vinteren 1939 gik vi på husholdningskursus en gang om ugen og på samariterkursus. Næste efterår var vi med til at spille dilettant, og en stor del af fritiden tilbragte vi hos hendes dejlige forældre, og vi tog hjem til mine forældre.

Vi nåede 1. november, hvor jeg skulle flytte til den nye plads på en gård.

Det var en rørende afsked. Beboerne havde af deres sparsomme lom-mepenge skillinget sammen til en dug, og af Anna og Holger fik jeg en ring. Med dugen fulgte et kort med alle deres navne. Kortet sidder i mit album som en kær erindring.

100-året for dr. Rostrup og hans hustrus død.

Af Hans Erik Rostrup

Første gang jeg besøgte Stubbekøbing var i 1956 sammen med mine forældre, på min fars 60 års fødselsdag, da han gerne ville gense byen og sine bedsteforældres hus i Bagergade. Der var da gået 50 år siden hans bedstefar, som han havde bevaret mindet om hele livet, døde den 25. september 1906. Lidt underligt at tænke, at han selv døde den 25. september 1985.

Vi boede på “Freys Hotel”, og jeg kan huske, at hotellet lige havde anskaffet et fjernsynsapparat, som var noget helt nyt dengang, og stillet det op på en piedestal i hjørnet af restauranten.

Vi gik forbi det gamle hus, hvor bedsteforældrene havde boet og kiggede ind i haven, som engang havde været en stor park. Man kan vel næppe tænke sig nogen bedre tumleplads for de mange børnebørn, som dengang kom på besøg. I haven var der en dam, hvor de sejlede rundt i træbaljer og legede sørøvere og morede sig med at skubbe hinanden i vandet.

Blev man træt af den leg, kunne man gå over til apoteket hos faster Mathilde og onkel, hvor haven dengang gik ned til Grønsund. Der plukkede de kamilleblomster, som brugtes på apoteket og lur mig om ikke det blev honoreret med lakrids fra onkels apotek. Nej, det var bestemt ikke kedeligt at holde ferie for en lille dreng hos bedsteforældrene i Bagergade.

Min far, Svend Rostrup, som var født i 1896 og døde i 1985, 89 år gammel, efterlod gamle familiefotos etc. samt Bering Liisberg's bog “Stubbekøbing gennem tiderne”, som jeg fik tid til at studere, da jeg blev pensioneret. Sidstnævnte bog var en af min fars yndlingsbøger og lå indenfor rækkevidde.

Efterhånden blev jeg så optaget af at finde tilbage til rødderne, at jeg satte mig for at spore børnebørn

af henholdsvis Mathilde, den ældste af min farfars søskende, Ellen den mellemste og Ingeborg, den yngste.

Det førte mig vidt omkring, - til Gotland, Stockholm, USA, Hillerød, Næstved samt selve Stubbekøbing. Mathilde blev gift med apoteker Reddelin. Ellens barnebarn fandt jeg frem til i Næstved. Længst tid tog det at spore Ingeborg, som blev gift med apoteker Becker, der også havde været på apoteket i Stubbekøbing.

Nu 100 år senere i 2006 har jeg stykket denne lille historie sammen af allerede eksisterende artikler i bøger og tidsskrifter, tilsat uddrag af breve, private fotos fra familiealbum og sidst, men ikke mindst, guldbryllupssangen, som blev sunget ved festmiddagen søndag den 21. december i 1902, - en sidste hyldest til de 2 gamle Stubbekøbingborgere.

Lokalhistorisk Arkiv i Stubbekøbing skylder jeg en stor tak for denne histories tilblivelse.

Hans Erik Rostrup, f. 1927
(oldebarn)

STUBBEKØBING FOR 100 ÅR SIDEN

Lolland—Falster.

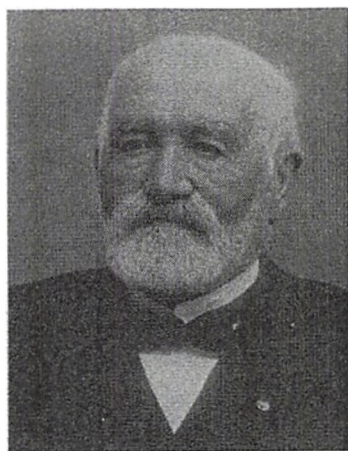
Stubbekøbing, 26. September.

Dødsfald. Atter er en af Byens gamle Borgere bortkaldt, idet Læge F. Rostrup i Aftes er afgaaet ved Døden, 87 Aar gl.

Læge Rostrup begyndte at praktisere i Stubbekøbing 1847, og foruden at passe sin omfattende Praksis maatte han gennem mange Aar varetage en Række offentlige Tillidshever. Det kan saaledes noteres, at han gennem 30 Aar var Medlem af Byraadet.

I den senere Tid havde Alderen i ikke saa ringe Grad svækket Læge Rostrup, og siden hans Hustru afgik ved Døden, har han været ret svag.

Afjødte var Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmand.

Rostrup

1906

Farvel til byens gamle læge gennem næsten 60 år

1906 Mine oldeforældres hus i Bagerstræde

Med dr. Rostrup's død i 1906 sluttede en æra i Stubbekøbings sundhedsvæsen, men hans bolig i Bagergade 10 har indtil for nylig, 100 år efter, igen i flere år fungeret som center for byens trivsel under benævnelsen: "Den integrerede ordning".

1906
2006

Olavia Rostrup

Hans Frederik Rostrup

100-året for den gamle Stubbekøbing-læge og hans hustrus død

I år for 100 år siden døde dr. Hans Frederik Rostrup og hans hustru Olavia R. Begge ligger begravet på Stubbekøbings gamle kirkegård.

Efter næsten 60 år som praktiserende læge, fra 1847 til sin død i 1906 og som byrådsmedlem fra 1865 til 1896, måtte Stubbekøbing sige farvel til de to, som gennem et langt liv havde tjent byens borgere. Ikke mindst fru Rostrup, som ved sit store sociale engagement, var med til at støtte de mindre bemidlede i byen.

Hans Frederik blev født i 1818. Efter endt studentereksamen i 1839 fra Nykøbing F. Katedralskole læste han til læge og blev cand.med. i 1847. Som 29 årig i 1847 og indtil sin død i 1906 var han en skattet og anset praktiserende læge. I årene 1865 til 1896 sad han i byrådet og fik derved indflydelse på byens liv og udvikling.

Byens Lystanlæg

På et borgermøde den 30. maj 1881 blev idéen om anlæggelse af et lystanlæg fremsat. I et byrådsmøde den 7. juni nedsattes et udvalg bestående af læge Rostrup, dyrlæge Jensen, købmand Wulff samt førstelærer Andersen.

100 borgere gav bidrag, og sammen med byrådets tilskud muliggjorde dette, at beplantningen af den ældste del kunne påbegyndes.

Allerede i 1839 var den første del af "Dosseringen" blevet anlagt af byfoged Buntzen. Såvel parkmæssigt som botanisk set blev Anlægget en prydding for byen.

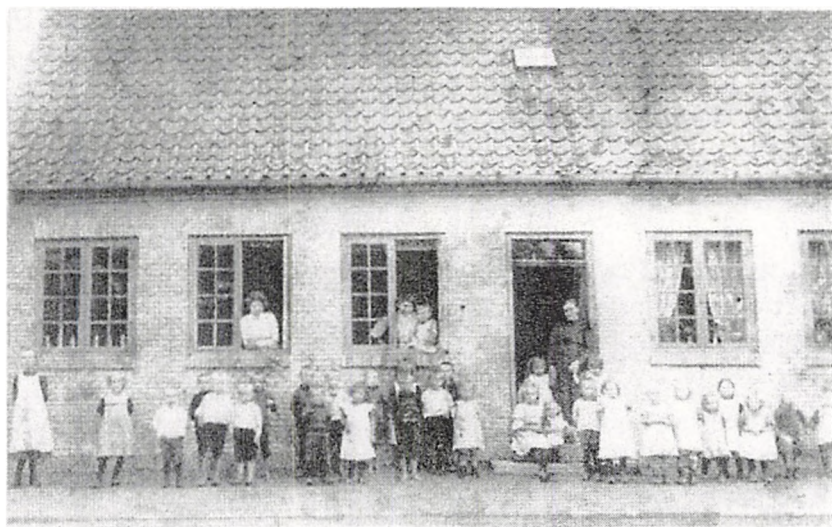
I 1884 blev der i det nye anlæg musiceret én gang om ugen af et hornorkester, og i 1896 anlagde hotelejer Keis pavillonen.

Anlægget blev hurtigt Stubbekøbing-borgernes mål for sommeraftenerne og søndagens spadsereture.

Byrådsmøde omkr. 1903

Frå venstre mod højre; Boas, Madsen, R.C. Andersen, H.P. Arentsen, Trojel, Hemmingsen, Wulff, Reddellen (Rostrup's svigersøn), Scheel og Rostrup længst til højre med ryggen til.

Fru Rostrup og "Børneasylet"

Skønt Børneasylet ikke var nogen kommunal institution i den forstand som fattiggården, havde det til formål, at støtte de mindre bemidlede ved at tage sig af deres børn og derved aflaste husmødrene i deres arbejde.

Begyndelsen til det blev gjort af tre kvinder, fru Rostrup, fru Wild og frk. Meding, der i 1862 iværksatte en "4 Skilling subskription" i den hensigt at prøve på at få dannet en asyلفond. Man havde set, at der var et stort behov for et børneasyl i Stubbekøbing. Der udsendtes en opfordring til alle om at støtte sagen med et månedligt bidrag på mindst 4 Skilling.

Indtil 1. januar 1864 var der indsamlet 583 Rigsdaler og 91 Skilling, som blev sat i Stubbekøbing Sparekasse.

Konsul Benzon, som var fru Rostrup's far, skænkede sagen en panteobligation på 800 Rigsdaler. Med disse midler påtænkte de så at lade Asylets virksomhed begynde den 1. februar 1864 og førnævnte damer indbød købmand Boas, dr. Rostrup og pastor Lundahl til i forening med dem at udgøre Asylets bestyrelse.

Forstandige ord sagt i 1866

Ved indvielsen holdt pastor Lundahl en kort tale, hvor han især belyste hvilken stor nytte børneasylet var for borgerne i Stubbekøbing, især for den fattigste del af befolkningen, hvor forældrene, der var på arbejde, kunne sende deres børn hen til et luftigt og varmt lokale, *hvor de samtidig kunne blive vænnet til orden og lære noget nyttigt i stedet for, som det ofte var tilfældet, at være overladt til sig selv, hvorved den første spire lagdes til legemlige og moralske onder.*

20 børn var allerede indskrevet

Børneantallet i årenes løb svingede stærkt. Der kunne godt være op til 50 børn at passe; det var især når roetiden satte ind, at der var et meget stort behov for forældrene at få passet deres børn på Asylet.

Hvad det gamle brev kunne fortælle

I et brev dateret den 16. november 1895 skriver én af "4 Skilling klubben's" damer, hvor travlt man har med at sy julegaver til Asylets børn:

...”For Tiden har jeg meget travlt med Asylbørnenes Juletoj, herhjemme strikker jeg Strømper og syr Forklæder og hver Mandag Eftermiddag naaer jeg ned i Præstegaarden fra 2-6 sammen med 11 andre Madammer, der sidder og kiler paa med Sytojet. 3 Symaskiner ere i gang.

I gaar vare vi til Middag paa Apoteket, der var Kleins, Wulff's, Præstens, Scheel's, Rostrup's og vi bleve trakterede med klar Suppe med Asparges, Lax, Dyresteg og Is.

Jeg var med Wulff tilbords og Tøndes havde Fru Scheel, Apotekeren bød Distriktlægen (Budtz) velkommen til Byen. Der var livligt og rart, frk. Bundtzes spillede og sang”.

†† 4 D. M.

Søndag den 21 December d. A. kan Læge Rostrup og Frue fejre deres Guldbryllup.

Vi undertegnede er derfor traadt sammen for at indbyde Mænd og Kvinder fra By og Land til at deltage i en

Festmiddag for Guldbrudeparret

paa Freys Hotel i Stubbekøbing Søndag den 21. December, Kl. 6 Eftermd.

Liste til Paategning af Deltagere henligger hos Hotelejer Kela og slutes Torsdag den 18. December, Kl. 12 Middag.

Bondesen, Sognepræst.	Budtz, Distriktlæge.	la Cour, Forstander.	Hansen, Postmester.
Jørgensen, Slagterimester.	Munk, Herredsfuldmechtig.	Nyholm, Proprietær.	Barnagaard, Overretssagfører.
Scheel, Proprietær.	Schultz, Borgmester.	Trojel, Købmand	Wulff, Købmand.

Den sidste store fest

I 1902 kunne man se denne annonce i ”Stubbekøbing Avis” indrykket af en kreds af Rostrup's venner, som havde arrangeret en festmiddag på ”Freys Hotel” i anledning af parrets guldbryllup.

Til en sådan fest hører også en sang, og hos en af oldebørnene dukkede for ikke så længe siden en 100 år gammel sang op, som med et glimt i øjet tegner en profil af byens afholdte doktor og hans hustru.

Guldbrudeparret

21. December 1902

Mel.: At Slyngler hæves til Ærens Top

**De Herrer Doktorer vel hylde vi maa,
- desværre vi kan dem slet ikke undvære.
De ville jo ha' deres Plov til at gaa,
at Kone og Børn de kan ernære.**

**De laver Ballader,
formaner og lader
som om i Baciller vi alle vader.
Ja det er fælt.**

**Se derfor vi sikkert kan enes om,
de alt for moderne, de passer os ikke.
De vil jo ha' Samfundet lavet, som
det passer dem bedst med de nye Skikke,
med Sygehuse,
med Varmtvandsbruse,
- ja, meget mer os om Ørene suse.
Det Penge ta'r.**

Og saa har de ogsaa funden paa,
at Glasset det maa vi slet ikke røre.
De peger paa Vejen, vi pænt skal gaa,
og siger, den vil os til Lykken føre.

Men selv de smiler
- derom vi ej tviler -
til bredfuldt Bæger selv gjerne de iler.
Er det ej slemt.

Men her i vor gode, gamle Stad
vi finder en Doktor, en Mand af de rette.
Igennem de mange Aar paa Rad
han viste en Færd, som vi højt kan sætte.

Han godt os plejed',
og viste han ejed'
den sunde Sans som saa meget vejed
i Alvors Stund.

Til Guldbryllupsdagen nu han naar,
vi samles her om ham og ønske til Lykke.
Vi vidne, vi agte de hvide Haar,
thi her de en Hædersmand monne smykke
med gamle Dyder.

Fra alle det lyder:
Den gamle Herre vort Selskab jo pryder.
Det er fuldt vidst.

Guldbruden er naaet just lige saa vidt,
som Husbonden god ved hendes Side.
Hun siger vel stundom, at al Ting er "skidt",
men derpaa slet ikke vi ville lide.

Hun elskes af alle,
- hvordan det mon falde,
Agentens Datter vi alle tør kalde
vor By en Pryd.

Hun Sjælen var i de mange Aar
i Doktorhjemmet, i smukke Bolig.
Ved livfuld Tale og Skæmt hun naaer,
at Hjemmet det skattes som fredlyst og "roligt".
Og end ydermere
hun det arrangerer,
at Børnene alle de monne entrere
i Ægtestand.

Vi hilse til Slut paa vort Hæderspar
med Rod i de gode, gamle Slægter.
Om Verden sig end forandret har,
vi prise de to, at de ikke fornægter,
at Hjemmets Arne
end ævner at varme
enhver, som omsluttet af dettes Arme.
Vor Tak til dem.

Lolland—Falster.

Stubbeøbing, 22. December.

Guldbryllup fejredes Søndag af
Læge Rostrop og Hustru, og det
alderflegne Brudepar hædredes paa
forstellig Vis paa denne Dag.

Byraadet overbragte in pleno sin
Blyndning om Formiddagen, og
om Aftenen samlede efter den for-
udgaaende offentlige Indbydelse en
tætlig Kreds af Herrer og Damer
til en animeret Festsiddag paa
„Frey's Hotel", hvor Pastor Wonde-
sen og Forstander la Cour særlig
talte for Brudeparret, som i det
hese har Gjenstand for megen Skildet

Ved vejs ende

**I den store gamle Have
er der stille nu og øde;
thi de to, som Livet skabte,
de er borte, de er døde.**

**Vemodsfuld er Fuglesangen
og de spørge til hverandre:
”Aldrig, skal vi aldrig mere
se dem her i Haven vandre ”?**

(”STUBBEKØBING AVIS” / 1906)

*Denne lille historie om dr. Rostrup og hans hustru, som virkede hele deres liv i Stubbekøbing, er lavet til lokalhistorisk årsskrift 2006 udg. for at markere 100-året for deres død i 1906. Nogle få expl. er tiltænkt de ældre i slægten, der er tilbage, som har været mig behjælpelig med at finde materiale i skuffer og gemmer til min samling af fotos, historier m.m. om vore oldeforældre.
En særlig tak til "Lokalhistorisk Arkiv" i Stubbekøbing for stor hjælp.*

**Hans Erik Rostrup, f. 1927
(oldebarn)**

Skjørringe

Ib Hjort-Hansen

Ib Hjort-Hansen fortalte i årsskriftet 2005 om Skjørringes historie indtil krongodssalget i 1766.

I år fortælles om perioden fra 1766 til i dag. I lighed med den første del er artiklen kædet sammen med begivenheder fra Danmarks historie i den tilsvarende periode, så man lettere kan placere tiden og udviklingen.

Slægten Stampe 1766 - 1903

1766 – 1785.

Ole Jensen Stampe.

I 1766 døde Frederik 5. – kun 42 år gl. - , og den 16-årige kronprins udråbtes som kong Christian 7. Samme år blev det for længst aftalte bryllup med den engelske prinsesse Caroline Mathilde indgået ved stedfortræder i London. Ægteskabet blev som en følge af kongens tiltagende sindssygdom en tragedie, der i 1772 endte med dronningens landsforvisning og hendes elsker – J. J. Struensee's – dødsdom. Som en følge af faderens sygdom blev kronprinsen – den senere Frederik 6. – i 1784 regent.

I 1766 var statens finanser af mange grunde i en elendig forfatning. Statsgælden var siden 1746 vokset fra omkring 2 millioner rigsdaler til 23 millioner i 1763. Allerede i 1757 var der gjort forsøg på at sælge krongods i Ods Herred, men dette mislykkedes. Imidlertid blev det i 1763 besluttet at sælge det meste af krongodset, herunder det falsterske.

Auktionen i 1766 omfattede udover de tre hidtidige ladegårde

Nr. 1 Korselitse

- 2 Nørre Ladegård - senere Westensborg

- 3 Skjørringegård

resten af kronens ejendomme på Falster, d.v.s bøndergods, kirker og kongetiende. Den del af bøndergodset, der ikke hørte til de tre ovennævnte hovedgårde, blev samlet til i alt 7 nyindrettede hovedgårde:

Nr. 4 Orupgård

- 5 Gjedsergård

- 6 Stangerup Gods

- 7 Stadager – senere Vennerlund

- 8 Hvededal

- 9 Egensegård – senere Valnæsgård-

- 10 Carlsfeldt.

På samme tid frikøbte bønderne i Gundslevmagle, Ravnse og Virket deres gårde mod kaution fra kammerråd Christian Kehlet, der selv købte hovedgård nr. 6 Stangerup Gods, der efter hans død i 1768 blev købt af bønderne og nedlagt.

Udover auktionen i 1766 blev der året efter afholdt auktion over Nykøbing Slot med tilhørende bygninger. Selve slottet blev solgt til nedbrydning, der varede i adskillige år.

Skjørringe havde siden 1604 været krongods, men nu – efter 162 års forløb – blev gården igen privatejet, idet kancelliråd, senere justitsråd Ole Jensen Stampe fik hammerslag på hovedgården med 107 tdr. hartkorn samt tilhørende bøndergods med 588 tdr. htk. og 35 tdr. kongetiende for 47.056 rigsdaler. Forinden var Store- og Lille-Raad (Rode) marker afgivet til hovedgård nr. 6 – Stangerup Gods.

I 1604, hvor mageskiftet mellem Henrik Gøye og kronen fandt sted, lå det til Skjørringe hørende bøndergods meget spredt, men i 1766 lå langt de fleste gårde i de nærmest liggende sogne.

I 8 af landsbyerne

Lommelev, Ravnstrup og Bannerup i Nørre Kirkeby sogn,
Sullerup, Taarup og Dukkerup i Torkilstrup sogn,
Barup i Lillebrænde sogn og
Truelstrup i Falkerslev sogn

var der ingen andre lodsejere. Herudover lå størstedelen af de 4 kirkebyer til Skjorringe. Den fjernest liggende af byerne – Lommelev – blev dog allerede i 1771 solgt til gårdmændene for 60 rdl. pr. td. htk., hvoraf halvdelen var kronens kapital, der blev indestående i gårdene.

Ole Stampe var i sit andet ægteskab gift med Marie Rothe, der var søster til forfatteren Tyge Rothe. Marie S. døde i 1811 og er begravet på Falkerslev kirkegård.

Ole Stampe var broder til juristen Henrik Stampe (1713-1789), der i 1753 blev generalprokurør d.v.s. regeringens konsulent i juridiske spørgsmål og i øvrigt blev kendt som en af 1700-tallets fornemste retslærde. Blandt de mange samfundsforhold, som han engagerede sig i, var landvæsenets forhold. I det i 1768 oprettede Generallandvæsenkollegium blev han det ledende borgerlige medlem, hvor han bl. a. var fortaler for bøndernes adgang til selveje.

Henrik Stampe havde i sit testamente bestemt, at 200.000 rdl. skulle anvendes til at købe jordegods for med henblik på at oprette et baroni. Som arving efter Henrik S. købte nevøen, kaptajn Holger Stampe, i 1800 Nysø og Jungshoved, hvorefter baroniet Stampenborg oprettedes.

1785 – 1845.

Carl Adolph Stampe og Caroline Stampe.

Kronprinsen, der som 16-årig måtte overtage rollen som regent, indgik i 1790 ægteskab med Marie Sofie Frederikke af Hessen. De fik i alt 8 børn, hvoraf 2 drenge og 4 piger døde som børn. Kun 2 døtre – Caroline og Vilhelmine overlevede den spæde alder. Vilhelmine var fra 1828 til 1837 gift med Frederik 7. I 1808 døde Christian 7., og

kronprinsen blev udråbt til konge som Frederik 6.. Efter Frederik 6.'s død i 1839 arvede hans fætter – Christian Frederik , søn af arveprins Frederik – tronen som Christian 8. Han var gift 1. gang med Charlotte Frederikke af Mecklenburg – Schwerin og 2. gang med Caroline Amalie af Augustenborg.

I den sidste halvdel af 1700-tallet var indenrigspolitikken præget af landboreformerne. Allerede i 1758 udstedtes der en forordning om fællesskabets ophævelse, og Generallandvæsenskollegiet blev i 1770 omdannet til en Generallandvæsens-kommission. I 1771 udstedtes en forordning om begrænsning af hoveriet – en forordning, der blev ophævet af Guldberg i 1773. Forordninger og indberetninger fulgte i de kommende år, men først efter 1786, hvor den Store Landbokommission blev nedsat, kom der skred i løsningen af de mange problemer. I 1787 blev fæstebondens retlige stilling forbedret, og i 1788 blev Stavnsbåndet ophævet. Men der skulle gå endnu en årrække, før hoveriet og fæstevæsenet blev op hævet.

Efter Ole Stampe's død i 1785 gik Skjørringegård i arv til sønnen, den senere kammerherre Carl Adolph Stampe, der døde som 65-årig i Cannes i 1831 og er begravet på kirkegården i Falkerslev.

C. A. Stampe var gift med en datter af ovennævnte Tyge Rothe, Caroline S., der efter mandens død i 1831 stod som ejer af Skjørring indtil sin død i 1845. Caroline S. er ligeledes begravet på kirkegården i Falkerslev.

I 1785 var avlingen på Skjørring bortforpagtet. Markerne var delt i 7 kobler og 3 såkaldte "græsninger". Ophævelsen af fællesskabet af de enkelte byers marker var påbegyndt, men begrænsedes af mangel på hegnsmateriale. Dog kan vi i indberetningerne fra 1785 læse, at udskiftningen havde fundet sted på Nebøllegård, der var ejet af Stampefamilien. Men først i løbet af perioden 1794 til 1806 blev udskiftningen gennemført på Skjørring.

Hoveriforordningen af 1791 gav anledning til mange frivillige forlig på Falster. På de hovedgårde, hvor der ikke var indgået overenskomster, bestemte en senere nedsat hoverikommission hoveriet, således også for

Skjørringegård, hvor rentekammeret dog først i år 1800 stadfæstede det af kommissionen fastsatte reglement. Først efter C. A. Stampe's død, hvor sønnen Henrik Stampe i årene 1831 - 1845 bestyrede ejendommen for sin moder, ophævedes hoveriet.

Som tidligere omtalt blev landsbyen Dalby nedlagt i 1600-tallet, og jorden lagt til Skjørringe, hvor den o. 1800 genopstod som avlsgård.

I 1813 byggede C. A. Stampe, der ejede Blæsebjerggård, Falster's første hollandske vindmølle på Lillebrænde mark syd for gården. Blæsebjerggården og møllen blev senere solgt, og efter en brand i 1866 opført nord for Lillebrændevejens udmunding i landevejen ved Blæsebjerg.

I 1816 opførte C. A. Stampe en ny hovedbygning i egebindingsværk og med 3 sammenbyggede øje.

Omkring 1815 købte kammerherren den nordøstlige del af "Kehlets Gaard" i Stubbekøbing med bl. a. et kornmagasin samt den store ubebyggede grund øst herfor – den såkaldte "Stampes Plads". Ejendommen forblev i Stampeslægtsens eje indtil 1846.

I en oversigt over industrivirksomhederne i 1823 nævnes, at der på Skjørringe var et teglværk, hvis produktion dog kun var til eget forbrug.

Efter Caroline Stampe's død i 1845 faldt Skjørringe i arv til sønnen, senere etatsråd Henrik Stampe, der som ovenfor nævnt havde været bestyrer af ejendommen siden faderens død i 1831.

1845 – 1860.

Henrik Stampe.

Den 20. januar 1848 døde Christian 8. pludseligt – kun 61 år gammel. Sønnen, kronprins Frederik, blev dagen efter udråbt til konge som Frederik 7. Kronprinsen havde været gift 2. gange – først med Vilhelmine (datter af Frederik 6.) fra 1828 til 1837 og efter en skilsmisse med Mariane af Mecklenburg-Strelitz. Dette ægteskab, der blev indgået i 1841, blev dog også ganske kortvarigt, idet kronprinsessen ikke kunne acceptere kronprinsens "skytseengel" Louise Rasmussen, den senere

grevinde Danner, som Frederik 7. giftede sig med i 1850.

Det var i disse år, at enevælden a østes af Danmark Riges første grundlov – junigrundloven af 5. juni 1849. Udkastet hertil blev skrevet af den senere biskop over Lolland-Falster, teologen og politikeren D. G. Monrad.

Det var også i disse år, at den første slesvigske krig – Treårskrigen – blev udkæmpet. Først med slaget ved Bov i 1848, og senere fulgte slaget ved Fredericia i 1849 og slaget ved Isted i 1850. Her møder vi i øvrigt artillerikaptajn Adolph Vilhelm Dinesen, der som chef for Batteri Dinesen udmærkede sig i disse kampe. A. V. Dinesen's dattersøn, Axel Wilhelm Dinesen, blev ejer af Skjørringe i 1904.

Henrik Stampe blev født den 14. september 1803 på Nebøllegård. Han var fra 1832 medlem af Maribo Amtsråd og fra 1849 til 1853 konservativ landstingsmand.

Efter i 1845 at have arvet Skjørringe, solgte Henrik Stampe i 1846 Dalbygård, der som tidligere nævnt o. 1800 blev oprettet som avlsgård under Skjørringe. Købesummen var 80.000 rigsdaler, og køberen var forvalter, senere etatsråd Carl Schultze.

Indtil 1852 hørte der endnu 414 tdr. hartkorn bøndergods til Skjørringe, 2 arvefæstegårde, 52 fæstegårde og 90 huse. Men i året 1852 afhændede Henrik Stampe 34 gårde og i 1853 yderligere 13 gårde.

Efter Henrik Stampe's død i 1860 overtog brodersønnen Peter Adolph Henrik Stampe Skjørringe.

1860 – 1883.

Peter Adolph Henrik Stampe.

Da Frederik 7. var barnløs, var prins Christian af Glücksborg allerede i 1852 anerkendt som tronfølger og blev således ved Frederik 7.'s død i 1863 udråbt til konge som Christian 9. – den første i rækken af Glücksborgske regenter. Han havde i 1842 ægtet sin fjerne slægning Louise af Hessen-Kassel.

I begyndelsen af 1864 indledtes den anden slesvigske krig, idet de preussiske og østrigske tropper natten til 1. februar gik over Ejderen. Den 5. februar trak den danske hær sig tilbage fra Dannevirke til stillingen ved Dybbøl, der efter stormen den 18. april måtte opgives, og danskerne trak sig tilbage til Als. Efter en kortvarig våbenhvile gik preusserne i slutningen af juni over Als Sund og erobrede øen, og med våbenstilstanden den 20. juli var krigen endeligt afsluttet. Den 20. november 1864 underskrev Christian 9. fredstraktaten, hvorefter hertugdømmerne var gået tabt, og grænsen lå nu i næsten 56 år fast ved Kongeåen.

Jægermester Peter A. H. Stampe deltog i det offentlige liv og var i årene 1862 til 1867 formand for Horbelev – Falkerslev sogneforstanderskab, og fortsatte efter landkommunalreformloven i 1867 som den første sognerådsformand i Horbelev – Falkerslev kommune og fortsatte som sådan til sin død i 1883.

P.A. H. Stampe ombyggede i 1862 – 1863 ladegården.

Efter jægermesterens død i 1883, gik Skjørringe i arv til sønnen A. N. G. Stampe.

1883 – 1903.

Adolph Nicolai Georg Stampe.

Christian 9. blev efter tabet af hertugdømmerne og de efterfølgende indrepolitiske stridigheder i sine sidste leveår populær som "Europa's svigerfader" med familiebånd til ere europæiske stater. Datteren Alexandra ægtede i 1863 den senere Edward 7. af Storbritannien, sønnen Vilhelm blev samme år konge af Grækenland som Georg 1., og datteren Dagmar blev i 1866 viet til den senere zar Alexander 3. af Rusland.

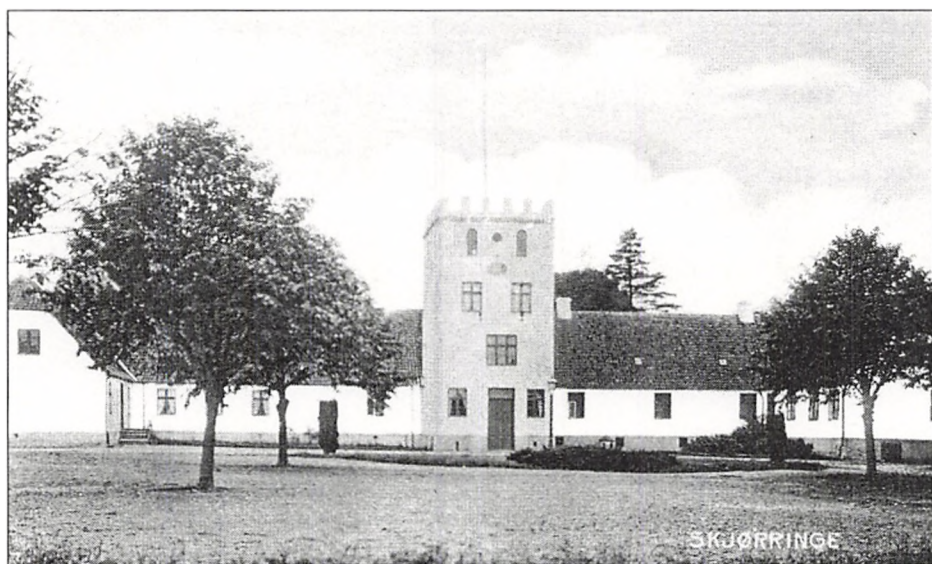
Årene efter 1864 var landvindingernes tid. Allerede i 1866 stiftede Enrico Dalgas "Det danske Hedeselskab", og resultatet heraf kunne snart ses.

Sammen med andre initiativer betød det, at det samlede landbrugsareal i Jylland fra 1864 til 1914 voksede med 4000 kvadratkilometer – d.v.s. lige så meget som det tabte Nordslesvig.

I 1883 var A. N. G. Stampe blandt de 20 personer, der indbød til stiftelse af en andelssukkerfabrik på Falster. Året efter var han imidlertid blevet medlem af komitéen for tegning af arealer til den ”Falsterske Sukkerfabrik” under ”De Danske Sukkerfabrikker”. Sidstnævnte projekt blev ikke realiseret og endeligt opgivet i 1889.

I 1884 foretog A. N. G. Stampe en ombygning af hovedbygningen, der fik et tårn med altan og fladt tag mod gården.

Efter 137 år i Stampe-slægtens eje, solgtes Skjørringe efter A. N. G. Stampe’s død i 1903 til stamhusbesidder J. L. Grandjean til Vennerslund.

Skjørringes hovedbygning med det firkantede tårn efter ombygningen i 1884,

Stamhusbesidder J. L. Grandjean.

1903.

Johan Ludvig Grandjean.

Som tidligere nævnt blev en af de i forbindelse med krongodssalget i 1766 oprettede hovedgårde - Stadager - afhændet til to venner, hvorefter godset siden har heddet Vennerslund. Godset kom i 1809 i Grandjean-slægtens besiddelse og arvedes i 1882 af J. L. Grandjean.

Johan L. Grandjean opførte i overtagelsesåret en staldbygning til heste på Skjørringe.

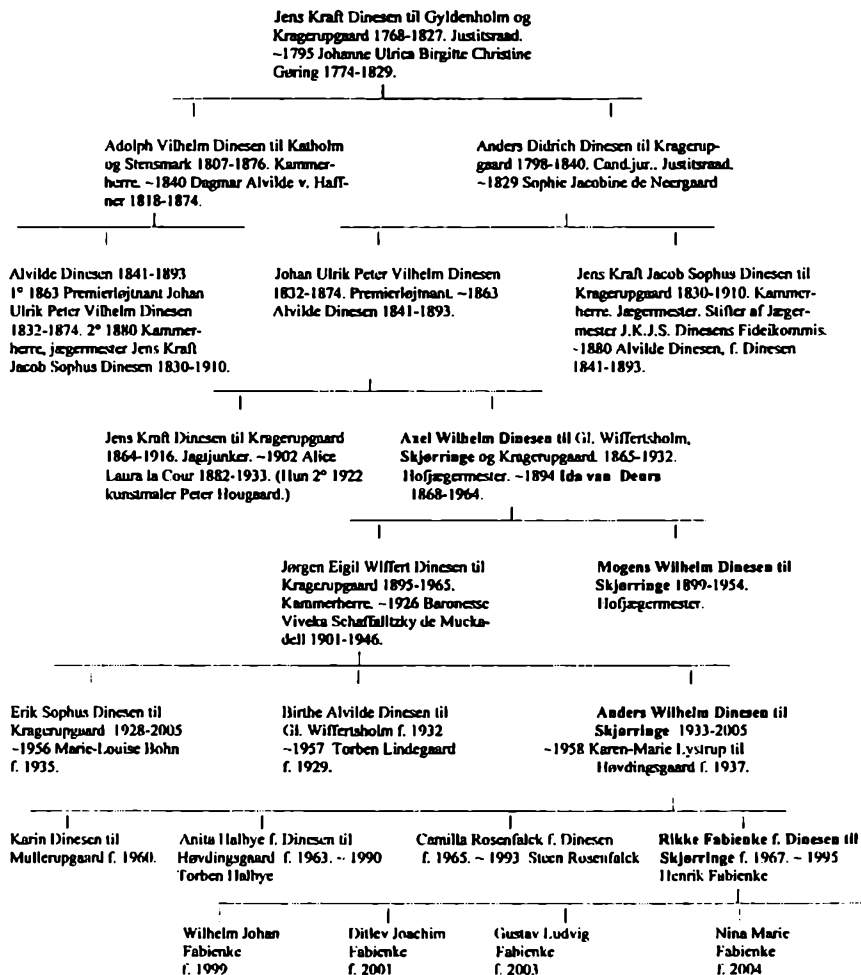
Allerede året efter købte jægermester, senere kammerherre J. K. J. S. Dinesen Skjørringegård til sin stedsøn, Axel Wilhelm Dinesen.

Dinesen-slægtens våbenskjold

Slægten Dinesen fra 1904.

Slægtstavle:

1904 – 1939.

Axel Wilhelm Dinesen og Ida Dinesen f. van Deurs.

Efter Christian 9.'s død i 1906 udråbtes kronprins Frederik som 63-årig til konge som Frederik 8.. Han havde i 1869 ægtet Louise af Sverige – Norge og deres ældste søn, Christian, blev ved faderens død i 1912 udråbt til konge som Christian 10., der i 1898 var blev viet til Alexandrine af Mecklenburg – Schwerin.

Tiden efter systemskiftet i 1901, hvor Højre's magt blev brudt, og hvor parlamentarismen blev gennemført, var præget af de vekslende regeringer med henholdsvis Venstre, Det radikale Venstre, der i 1905 skilte sig ud fra regeringspartiet, og Socialdemokraterne i spidsen.

Den storpolitiske udvikling i Europa lagde grunden til den danske neutralitetspolitik, der førte landet igennem den 1. verdenskrig, og i 1920 gav Sønderjylland tilbage til Danmark.

Landbruget, der efter omstændighederne var kommet godt igennem krigsårene, blev omkring 1930 ramt af den verdensomspændende krise, der medførte tusindvis af tvangsauktioner.

Som nævnt ovenfor købte jægermester, senere kammerherre Jens Kraft Jacob Sophus Dinesen i 1904 Skjørringegaard til sin stedsøn og nevø Axel Wilhelm Dinesen.

J. K. J. S. Dinesen (1830-1910) var ejer af Kragerupgaard, som han i 1857 havde overtaget efter sin moder, Sophie Jacobine Dinesen f. de Neergaard der var enke efter Justitsraad, cand. jur. Anders Didrich Dinesen. J. K. J. S. Dinesen giftede sig i 1880 med sin broders enke, Alvilde Dinesen (1841-1893), der i sit første ægteskab fik fem børn, herunder Axel Wilhelm Dinesen (1865-1932).

Allerede i 1890 havde J. K. J. S. Dinesen, der i årenes løb havde samlet

sig en betydelig formue, købt Gl. Wiffertsholm i Himmerland til sin stedsøn, der i 1916 efter sin broders død overtog Kragerupgaard og således var ejer af tre store gårde.

I 1894 ægtede Axel W. Dinesen Ida van Deurs (1868-1964), der var datter af jægermester C. J. F. van Deurs til Frydendal og Frederikke Hoppe, datter af kammerherre, stiftamtmand T. A. Hoppe.

Parret fik to sønner – i 1895 Jørgen Eigil Wiffert Dinesen (1895-1965), senere kammerherre og ejer af Kragerupgaard, og i 1899 Mogens Wilhelm Dinesen (1899-1954), senere hofjægermester og ejer af Skjørringe.

Axel W. Dinesen, der i 1926 blev hofjægermester, foretog en række forbedringer på sine ejendomme, herunder Skjørringe, hvor han i 1915 restaurerede hovedbygningen, ligesom han i 1930 opførte en ny kostald.

Skjørringe efter ombygningen i 1924
Foran er godsets folk og heste opstillet.

Efter en ny ombygning i 1924 stod den hvidkalkede hovedbygning med et løgformet kuppelspir på tårnet, der var sammenbygget med og flankeret af to korte fløje.

Efter sin død i 1932 forblev hans enke, hofjægermesterinde Ida Dinesen ejer af Skjørringe indtil 1939, hvor hun overdrog hovedgården til sin yngste søn, ovennævnte Mogens Dinesen, der allerede i 1927 havde forpagtet ejendommen.

Ida Dinesen døde i 1964 på Gl. Wiffertsholm

1939 – 1954.

Mogens Wilhelm Dinesen.

Vi er fortsat i Christian 10.'s regeringstid, der varede i 35 år indtil hans død i 1947, hvor kronprinsen, der var født i 1899, blev udråbt til konge som Frederik 9. Han havde i 1935 ægtet Ingrid af Sverige, der var født i 1910. I forbindelse med grundlovsændringen i 1953 vedtog man samtidig en ændring af tronfølgeloven, således at også kvinder har arveret til tronen, dog således at en søn altid går forud for en datter. Da Frederik 9. og dronning Ingrid ikke fik sønner, blev den ældste datter, prinsesse Margrethe, der blev født i 1940, således tronfølger.

Tiden fra 1939 står først og fremmest i den 2. verdenskrigs tegn. Da krigen startede i september måned, erklærede den danske regering, at Danmark i lighed med de øvrige nordiske lande ville forholde sig neutralt i forhold til de krigsførende lande. Men neutraliteten var ikke til hinder for den tyske besættelse af Danmark året efter.

For landbrugets vedkommende blev de fem besættelsesår præget af fødevarereksporten til Tyskland, samtidig med at vi blev afskåret fra markeder, hvortil vi tidligere havde eksporteret omkring 60% af landbrugsproduktionen. Af samme grund saldt importen af foderstoffer og kunstgødning fra disse markeder væk. Men – bortset fra 1941 – var høsten god, og dette forhold var sammen med den øgede produktivitet baggrunden for, at fødevarerforsyningerne rakte såvel til et rimeligt

forbrug på hjemmemarkedet som til de betydelige leverancer til Tyskland.

De første efterkrigsår var for landbrugets vedkommende præget af stigende priser på importvarer, samtidig med at Storbritannien - hvor importen af fødevarer i mange år var centraliseret - pressede prisen ned på landbrugsvarerne. Fra omkring 1949 fulgte nogle år, hvor landbruget kunne høste fordel af en stor efterspørgsel på fødevarer, men fra midten af 1950'erne førte den stigende overproduktion i Europa til importrestriktioner med de deraf følgende vanskeligheder for den danske landbrugseksport. Dette gav stødet til de kommende års mekanisering og rationalisering.

Mogens W. Dinesen (1899-1954), der som nævnt allerede i 1927 havde forpagtet Skjørringe, var kendt for sin interesse for og sit betydelige engagement i hesteavl af belgisk race. Allerede i 1930 blev han formand for Lolland-Falsters belgiske Hesteopdrætterforening og var fra 1941 medlem af De danske Landboforeningers Stambogsføring for heste af belgisk race og fra 1952 formand for samme.

I 1939, hvor han blev ejer af Skjørringe, blev han medlem af repræsentantskabet for Sukkerfabrikken i Nykøbing samt medlem af bestyrelsen for Maribo Amts økonomiske Selskab. I årene 1937-1950 var han medlem af Falkerslev sogneråd.

I 1952 oprettede Mogens Dinesen i den tidligere smedje fra 1941 en hjemmевærnsgård, der i en lang årrække virkede som uddannelsessted for hjemmевærnets personel.

Mogens W. Dinesen, der var ugift, udnævntes i marts 1954 til hofjægermester. Han døde fire måneder senere og ligger som sine forældre begravet i familiegravstedet på Ørslev kirkegård. Han var Ridder af den belgiske Kroneorden og modtog Dansk Røde Kors' medalje for humanitær indsats.

I 1942 blev en del af hovedbygningens midter øj ombygget til grundmur.

Efter hans død i 1954 overgik Skjørringe til broderen, senere kammerherre Jørgen Eigil Wiffert Dinesen's yngste søn, senere hofjægermester Anders Wilhelm Dinesen.

1954 – 1985.

Anders Wilhelm Dinesen.

I 1972 døde Frederik 9. , og tronfølgeren afløste sin fader på tronen som dronning Margrethe 2.. Hun blev i 1967 gift med Henri, greve de Laborde de Monpezat, nu prins Henrik, der er født i 1934. Parret fik to sønner – kronprins Frederik i 1968, og prins Joachim i 1969.

Dannelsen af Kul- og Ståunionen i 1952 var forløberen for de følgende års udvikling af det europæiske økonomiske samarbejde, hvor Frankrig, Vesttyskland, Italien, Belgien, Holland og Luxembourg i 1957 grundlagde EEC (Det europæiske økonomiske Fællesskab). Som modtræk hertil oprettede syv andre europæiske lande, herunder Danmark, i 1960 organisationen EFTA (European Free Trade Association). Hverken EEC eller EFTA omfattede landbrugsvarerne, og de vigtigste danske eksportmarkeder befandt sig i hver sin "lejr" med de deraf følgende problemer. I 1967 blev Kul- og Ståunionen slået sammen med EEC til EF (De europæiske Fællesskaber), som Danmark - sammen med Storbritannien og Irland - blev medlem af den 1. januar 1973. De 6 var nu blevet til de 9, og efter Grækenlands, Spaniens og Portugals optagelse var der i 1986 12 medlemmer af EF.

Anders W. Dinesen, der er født i 1933, er uddannet som landvæsenselev og afsluttede sin uddannelse med driftsledereksamen fra Dalum Landbrugsskole i 1958. Han havde i forvejen aftjent sin værnepligt og var tjenstgørende ved Gardehusarregimentet i Næstved, hvor han blev udnævnt til løjtnant i 1955, til premierløjtnant i 1961 og til kaptajn i 1966.

Efter at have afsluttet sin uddannelse overtog han selv i 1958 driften af Skjørringe. Samme år blev han gift med Karen-Marie Lystrup, født 1937 som datter af grosserer, direktør og godsejer Hans Christian

Lystrup (1875-1962) og Ingeborg Christine Anna Marie Lystrup f. Søborg (1901-1988). Karen-Marie Dinesen tog efter studentereksamen og et studieophold i Paris Højere Handelseksamen fra Niels Brocks Handelsskole og uddannede sig efterfølgende på forskellige områder. Ved faderens død i 1962 overtog hun hovedgården Høvdingsgård, der i 1986 blev overdraget til datteren Anita Dinesen, senere gift Halbye. Efter grosserer Lystrups død i 1962 overtog Karen-Marie og Anders W. Dinesen ansvaret for bilfirmaet Hans Lystrup A/S, der efter en konsolideringsfase blev afhændet i 1974. Anders W. Dinesen fortsatte som medlem af bestyrelsen indtil 1982.

I 1963 blev Rosenholm skov- og landbrug købt i 1963 og atter frasolgt i 1983. I Gl. Skagen, hvor familien havde erhvervet badhotellerne Skagenklit, Traneklit og Ruths Hotel samt Restaurant Sømærket, blev hotellerne Skagenklit og Traneklit efter ombygning solgt som time-share i årene fra 1982, ligesom Ruths Hotel og Restaurant Sømærket senere blev afhændet.

I England erhvervedes i 1974 Manor Farm Woodmancott og senere landstedet Lower Mill. Også i Portugal har der i en årrække været drevet landbrug, der nu atter er afhændet.

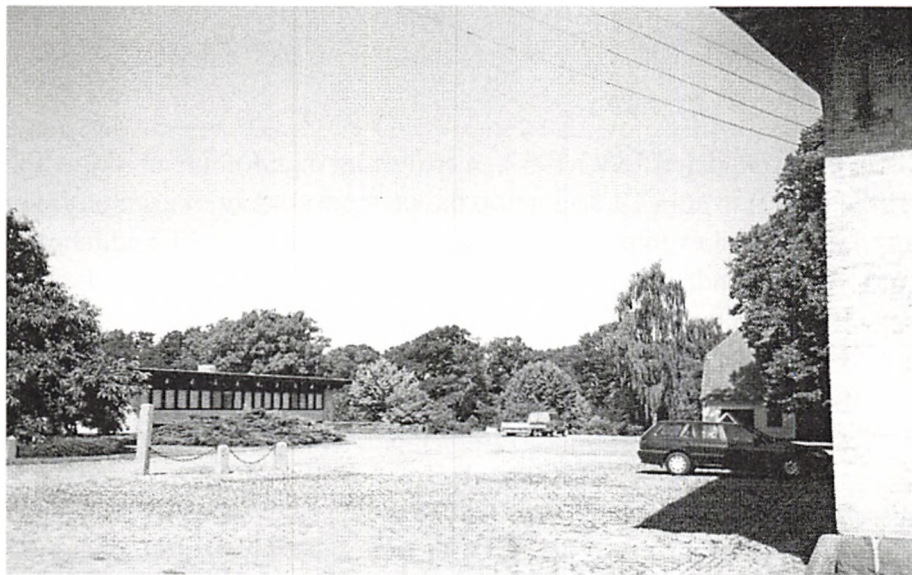
På Falster afhændedes i tiden op til det planlagte generationsskifte landbrugsejendommen Marienlyst, skovejendommene Nørre Kirkeby skov, Magleholm skov og Tårup skov samt Barup sø.

Oktober-stormen i 1967 medførte et stort stormfald, der gav stødet til etablering af en golfbane på en del af de ramte skovarealer. Få år efter var de første 9 huller klar, og senere blev banen udvidet til en 18 hullers bane – ejet og drevet af godset. De sportslige aktiviteter fandt sted i den nystiftede klub – Golfklubben Storstrømmen -, der efterhånden fik flere og flere medlemmer, ligesom banen efterhånden blev kendt for sine kvaliteter af mange gæstespillere fra ind- og udland.

Anders W. Dinesen, der i 1977 blev udnævnt til hofjægermester, har

været medlem af en række selskabsbestyrelser bl. a. i en årrække for Sukkerfabrikken i Nykøbing, indtil denne i 1990 blev afhændet til De danske Sukkerfabrikker.

I A. W. Dinesens ejertid gennemførtes omfattende dræningsarbejder, ligesom en række ejendomsforbedringer fandt sted. Herunder blev den gamle hovedbygning i 1966 – med bistand fra Hjemmeværnet – nedrevet, og i 1967 erstattet af en ny hovedbygning opført som en enetages firfløjet bygning omkring en atriumgård.

Skjørringes nuværende hovedbygning opført i 1967

I 1985 opførte A.W.D. et nyt planlager til opbevaring af korn m.m. I tiden op til 1986 planlagdes et generationsskifte, hvorefter datteren Rikke Dinesen den 1. januar 1986 overtog Skjørringe som ejer.

Anders W. Dinesen døde den 5. februar 2005 i sit hjem i England.

1986 – Rikke Dinesen, senere gift Fabienke.

I kongehuset kunne kronprinsen i 2003 deklarere sin forlovelse med Mary Donaldson fra Tasmanien, og parret blev gift ved et storslået bryllup i foråret 2004.

I Europa fortsatte udviklingen frem mod Den europæiske Union (EU), der blev en realitet efter Maastrich-aftalen i 1992, som Danmark dog først tilsluttede sig det følgende år. I 1995 blev yderligere tre lande – Sverige, Finland og Østrig – optaget i EU, der herefter har 15 medlemmer. I de kommende år vil medlemskredsen antagelig blive udvidet med yderligere 10 lande, hvorefter der i skrivende stund forhandles om en udvidelse af traktatgrundlaget.

Rikke Dinesen, der er født i 1967, overtog som ovenfor nævnt Skjørringe i 1986, hvor hun som 18-årig netop havde taget studentereksamen fra en kostskole – Gordonstoun – i Skotland. Senere fulgte en alsidig uddannelse i ind - og udland, herunder eksamen fra Niels Brock's Handelsskole, bankelev i Danske Bank, landbrugsskole i England, ophold i Tyskland og Frankrig, beskæftiget med så vidt forskellige ting som restaurant -, parfume – og oliebranchen. Udlandsopholdet afrundedes i begyndelsen af 1990'erne med en rejse, der førte hende jorden rundt

Tilbage i Danmark var hun nu på mange måder godt rustet til at overtage driften af Skjørringe, hvor hun først og fremmest koncentrerede sig om driften af golfbane- og golfklubvirksomheden. I 1995 blev hun gift med Henrik Fabienke, der er født i 1964, hvorefter hun fører navnet Rikke Fabienke.

Henrik Fabienke, der er kaptajn af reserven i Gardehusarregimentet, er landbrugsuddannet med eksamen som agrarøkonom fra Næsgaard Agerbrugsskole, og har efterfølgende virket som produktchef hos DLG.

I årene efter 1995 engagerede parret sig i udviklingen af såvel land – og skovbruget som af golfvirksomheden, hvor medlems-tallet i Falster Golf Klub har været støt stigende, ligesom antallet af gæstespillere fra ind – og udland er blevet større og større.

Efter pr. 1.1.1999 at have erhvervet den nærliggende gård – Voldstedgaard - andrager godsets areal i alt ca. 850 ha, fordelt med 490 ha til landbruget, 300 ha til skovbruget og 60 ha til golfbane o.a.

Rikke og Henrik Fabienke har i skrivende stund 3 sønner og 1 datter, Wilhelm Johan Fabienke f. i 1999, Ditlev Joachim Fabienke f. i 2001, Gustav Ludvig Fabienke f. i 2003 og Nina Marie f. i 2004.

Anvendt litteratur:

Danske Slotte og Herregårde.

2. udgave – 1965.

Under redaktion af Aage Roussell

Hassings Forlag.

Bind 6 – Lolland-Falster – Mogens Lebech.

Danske Slotte og Herregårde.

1945.

Under redaktion af A. G. Hassø.

Bind 2 – Maribo Amt – Mogens Lebech.

Lolland-Falsters Herregaarde i Fortid og Nutid.

1938 – Lolland-Falsters Venstreblades Bogtrykkeri.

Svend Jørgensen.

Kulturhistorisk Håndbog for Falster

Bind 3: Stubbekøbing Kommune

Jens Ole Jensen og Karl-Erik Frandsen

Udgivet i 1986 af Stubbekøbing Kommune i samarbejde med Københavns Universitet

Mennesker omkring et gods.

1988 – Udgivet af Kulturmindeforeningen i Nykøbing F.

og Museet Falsters Minder.

Palle R. Brandt.

De gamle Slotte og Herregårde.
Årsskrift 1987.
Lokalhistorisk Arkiv – Stubbekøbing.
Bent Koch.

Falster Undersøgelsen.
1989 – I kommission hos Landbohistorisk Selskab, Odense.
Under redaktion af Svend Gissel og Karl-Erik Frandsen.

Falsters Historie.
1934 – Lolland-Falsters historiske Samfund.
Holger Hjelholt.

Nykøbing på Falster gennem Tiderne.
1982 – Nykøbing F. Kommune
Georg Nørregård.

Huse i Stubbekøbing.
1986 – Udgivet af Fredningsstyrelsen og Stubbekøbing Kommune.

Trap Danmark.
1955 – 5. udgave – C. E. Gads Forlag.

Danmarks Historie.
1963-1966 – Politikens Forlag.
Under redaktion af John Danstrup og Hal Koch

Slægten Dinesen gennem 350 år.
1934 – Th. Hauch-Fausbøll
1986 - J. K. Dinesen og Erik Dinesen.

Kulturmiljøer – Stubbekøbing Kommune
Sven Thorsen
2004 – Udgivet af Storstrøms Amt.

Særslev Brugs

Palle Christensen

Palle Christensen, der er ældste søn af brugsuddeler Christensen i Særslev, har skrevet sine erindringer for sine børn og børnebørn og har også a everet et eksemplar til lokalhistorisk arkiv. Vi har fået lov at bruge hans beretning i årsskriftet og har i år valgt at bringe de afsnit, der fortæller om dagligdagen i brugsen, både fra hans drengear, hvor den nye brugs blev bygget, og fra hans egen læretid i brugsen.

Min barndom

Jeg fødtes d. 30. Juli 1928 i den gamle Brugs i Særslev. Af gode grunde kan jeg ikke huske fødslen. Blot at jeg var et ønskebarn for både mor og far. Den gamle Brugs var en lavlænget bygning med bindingsværk og stråtag. Huset lå med den ene gavl ud til vejen. Butikslokalet var en del af huset. Selve beboelsen fandtes i den anden ende af huset. Bortset fra butiksrudden og –døren, var alle vinduer i huset af samme type, som vi kender dem fra gamle huse og gårde. Mor, som var både meget dygtig og energisk, hjalp far i butikken, når der var travlhed. Herudover holdt hun en husholdning, som var prisværdig. Der var pinligt rent overalt, det være sig i køkken, stue og soveværelse. Der var nyvaskede gardiner i alle vinduer, hvor glasset altid var strålende blankt. Hendes kogekunst var legendarisk og et forbillede for Særslevs indbyggere, familie og venner. Hun var også økonomisk, hvilket bl.a. bestod i, at vi stort set var selvforsynende med alt. Hun bagte, syltede, slagtede, saltede, passede høns, gravede og lugede i haven, som forsynede os med alle grøntsager, men også blomster, som mor havde stor kærlighed for. Rengøring var en ikke uvæsentlig del af hendes arbejde. Tillige forestod hun al vask. Far gik altid i hvidvaskede og nystrøgne kitler, men herudover var der jo alle de andre ting som sengetøj, forklæder, håndklæder og viskestykker og ikke at forglemme mine bleer og fars lommeørklæder.

Bygning af den nye Brugs

Bygningen, hvori den gamle Brugs lå, og hvor jeg altså tilbragte mine første 18-19 måneder, var gammel og i høj grad uhensigtsmæssig. Da omsætningen havde udviklet sig særdeles tilfredsstillende, ligesom økonomien var sund, besluttede Brugsens bestyrelse, at der på grunden ved siden af den gamle Brugs, skulle bygges en ny og moderne Brugs. Der blev udarbejdet tegning (vist nok af Ole Henrik Petersen), og efterfølgende startedes byggeriet. Det blev et godt byggeri, med gode materialer og i en fortrinlig håndværksmæssig kvalitet. Far har fortalt mig, at byggesummen var, ja, hold på hat og briller, 8.000 kr.

Særslev Brugs opført i 1930

Opvejning

Fra den gamle Brugs har jeg fra vores mor en forfærdelig beretning om en opvejning, som blev foretaget. Traditionelt skulle der, såvel i Horbelev

som Sørslev Brugsforening, foretages opvejning to gange om året – forår og efterår. En opvejning foretages altid efter samme program. Bestyrelsen mødtes i Brugsen kl. 8 om morgenen. Her startedes med, at alle fik en morgenbitter, som altid havde Angostura bitter som smagsgiver. Der var nogle som med begrundelse fødselsdag, det være sig afholdt eller tilstundende, ville give en bitter mere. Det kunne de gøre med sindsro, idet alt hvad der blev nydt den dag, var gratis. Dernæst udleverede formanden, Marius Jensen (posten) nummererede optællingslister til hver andet bestyrelsesmedlem. Man skulle arbejde sammen to og to. Det ene bestyrelsesmedlem talte op, hvilket bestod i simpel optælling af hver vare, som fandtes i butikken. Den optalte mængde blev videregivet til det andet bestyrelsesmedlem, som påførte det optalte kvantum, varens navn (betegnelse) og pris. Forinden havde far givet instruktion til de enkelte hold om, hvilken del af butikken de skulle foretage optælling i. Der var naturligvis altid diskussion i holdet – hvem skulle tælle op, og hvem skulle skrive. Det sidste afgjorde i de fleste af tilfældene spørgsmålet. Der skulle skrives med læselig skrift og tydelige tal.

I dagen inden opvejningen havde far selv opmålt en del af varelageret, hæftet en seddel på med angivelse af mængde, vareart og pris. Det var jo genfundenes fressen, når man kom til sådan en seddel, så var man selv fri for at tælle op, hvilket for de fleste var højst uvant og absolut ikke spændende. Imidlertid skulle listerne, når siden var fyldt ud, leveres til formanden, som med nidkærhed sørgede for, at alle arbejdede. Ellers blev det påtalt direkte og kontant. Fars forudoptælling skyldtes bl.a. manufakturvarer, hvor ingen i bestyrelsen kunne måle metervarer op. I det mindste ikke sådan, at de efterfølgende kunne lægges frem til salg. Strikkegarn, tjære, sprit, hønsenet, pigtråd, brændsel, brun sæbe, salt og soda og mange andre varer ville være umulige for menige bestyrelsesmedlemmer at klare. Bestyrelsen bestod jo af gårdmænd, parcellister og enkelte arbejdsmænd uden anden forudsætning end, at det var retskafne hæderlige mænd (aldrig en kvinde), som havde medlemmernes tillid.

Der blev nydt en pilsner eller flere i løbet af formiddagen – det var jo strengt arbejde at tælle op. Ved 12-tiden, når Marius Jensen havde

konfereret med mor, blev der budt på frokost. Her hentede mor megen hæder. Ingen af bestyrelsens koner kunne lave mad som hun. Så frokosten var for alle et af dagens højdepunkter. Traktementet var ot og rigeligt. Der blev drukket øl og ret mange snapse, så eftermiddagens optælling havde ikke samme effektivitet som formiddagens. Far måtte ofte træde til for at klare det sidste. Der kunne ikke bydes på middag (oksesteg), før varelageret var optalt, og optællingslisterne af leveret til Marius Jensen.

Hændelsen, som mor fortalte om, var fra en sådan opvejning. Der havde muligvis været mange fødselsdage, for mange snapse til frokost eller kombinationen med rødvin til stegen ikke var foreneligt med det allerede konsumerede. Det korte og det lange var, at ertallet af bestyrelsen var blevet ganske berusede, hvilket ændrede en hel del på deres manerer og opførsel. Mor havde med bekymring set spildt rødvin på den fine damaskdug, aske sammesteds, også et par gløder. Bekymringen og vreden steg, da et par af bestyrelsens medlemmer bankede de lange piber ud i mors urtepotter. Men eksplosionen, mor råbte med høj og klar stemme – *”kan I så opføre jer ordentligt”* – kom, da et bestyrelsesmedlem åede gardinet til side, åbnede vinduet og kastede op ud gennem dette. Det var for meget. Der blev pludselig temmelig stille, man erkendte nok, at man var gået for vidt. At den pågældende, som kastede op, også havde tabt sine forlorne tænder, må også nævnes. Mor havde sat sig i respekt. Tænk at den søde og venlige brugskone kunne råbe sådan op. Hun var selv bagefter lidt skamfuld over sin reaktion, som lå uden for hendes normale adfærd. Men var samtidig overbevist om, at ”skideballen var givet på rette sted” – og fortjent.

Den nye Brugs

Bygningen af den nye Brugs skete i raskt tempo. Alle i Særslev fulgte selvfølgelig det hele med stor interesse, mor og far naturligvis i særdeleshed. Far skulle ytte ind i en ny butik med helt andre arbejdsforhold end de interimistiske forhold, som den gamle Brugs bød på. Mor havde naturligvis særlig interesse i boligen, som fremover skulle danne rammen om familielivet. Ud ytning fra den gamle Brugs, ind ytning i de ny lokaler, bød på adskillige dages hårdt arbejde såvel for

mor som far. Der var selvfølgelig en stab af medhjælpere for, at flytningen kunne gå så problemfrit som muligt. Desværre betød invasionen af alle disse ”fremmede” mennesker, at hunden Chick fik et mentalt breakdown. Hidtil havde den haft status som vagtmand. Den passede på, at ingen kom ind på mors og fars enemærker uden deres følge. Under flytningen legaliseredes ”fremmed” indtrængen, og det kunne hunden naturligvis ikke forstå eller acceptere. Chick blev a ivet, hvilket var dybt tragisk både for mor og far.

For far var indflytningen til ”rigtige” butikslokaler imødeset med spænding og forventning. Med reoler, skuffer, ekspeditionsdisk, og i øvrigt indrettet således, at butiksdrift blev rationel. Over butiklokalet var der indrettet et varelager, som primært bestod af isenkram, porcelæn, fluenet, henkogningsglas, syltekrukker, urtepotter, zinkplader, lampeglass, kurve, sandpapir, kotøjr, grimer, skagler, hamler, kosteskafter, spader, skovle, grebe, høtve, roejern, og meget, meget mere. Der fandtes også kasser med udlejningsglas, bestik og porcelæn. Når der skulle holdes stor fest, gik man hen i Brugsen og bestilte, hvad der skulle bruges. Det indebar naturligvis også, at hvad der i øvrigt skulle bruges til festen, blev købt i Brugsen.

Bag selve butikken lå bagbutikken. Her opbevaredes sække med mel, sukker og hvad der i øvrigt kom af varer i store emballager. Endvidere var der to reolssystemer, det ene var forbeholdt til søm, skruer, bolte, kramper, etc. Det andet indeholdt utroligt mange af de varer, som en brugs på landet, skulle have på lager (hjemme). Så var der en mindre ekspeditionsdisk med skuffesystemer under. På disken stod en balancevægt med tilhørende store og små lodder. På gulvet stod sirupskanden ved siden af den store balje med brun sæbe. Til højre for den lille disk fandtes to store ”skuffer” til henholdsvis salt og soda. Trappen op til vareloftet var placeret ud for disse ”skuffer”.

I bagbutikken havde vi også en stor vægt beregnet til vejning af større varemængder i sække eller spande. Petroleumspumpen var ophængt på væggen ind mod butikken. Denne pumpe var forsynet med et glasrør, som sad uden på petroleumspumpens store beholder. Dette glasrør var

inddelt i felter med 1 liter mellem hvert felt. Ved ekspedition af petroleum pumpede man det ønskede kvantum op i beholderen, hvorefter aftapning kunne ske ned i kundens petroleumsdunk.

I bagbutikkens gulv var der en lem, som kunne åbnes, når større emballager, f.eks. tromler og tønder skulle ned i kælderen. Til det brug fandtes en kraftig ”sliske”, hvorpå tromler etc. kunne trille/glide ned i kælderen. Kælderen var opdelt i flere rum. Der var den lille viktualiekælder, som var til ”privaten”. Her havde mor reoler med krukker, glas og æg. Der fandtes også et stort ”sulekar”, i hvilket saltet kød opbevaredes. På væggen var der ophængt et flueskab, som anvendtes til de madvarer, som fluerne absolut ikke skulle kravle på. Der var på landet ganske mange fluer, gårdenes mødding lå åbne og udækkede, så der var absolut god fornuft i sådan et flueskab.

Desuden var der en vaskekælder med gruekedel og i øvrigt alt det inventar, som hører til i en vaskekælder. At der også fandtes en pumpe, som fra gårdens brønd kunne forsyne gruekedel og skyllekar med vand, ja det var for mor meget glædeligt. Slut med det kolde vaskehus, bære vand fra vandpumpen og i øvrigt de irrationelle arbejdsgange. Vaskekælderen havde desuden den funktion, at familiens ugentlige bad kunne ske her. I begyndelsen badede man i vaskebaljen. Senere blev der købt et badekar af zink, som blev højt værdsat af hele familien. Det varme vand fik vi fra gruekedlen, som blev tændt lørdag eftermiddag, så vi kunne få et varmt lørdagsbad.

Til højre for døren ind til vaskekælderen stod tønderne med spegesild. Norske flommesild, Islandske kryddersild, og af og til Hollandske matjessild. Næste kælderrum var margarinekælderen, hvor der naturligvis var margarine, palmin, fedt og smør. Endvidere ost, konserves, marmelade og gær. Øl- og sodavandskasserne stod her også sammen med fars hjemmekonstruerede vinreol med vine, brændevin, likører mm.

Den fjerde kælder kaldtes olie-kælderen. Her fandtes naturligvis olie, sprit etc. som lå i store tønder på en ”buk”, så man havde en bekvemt

tappehøjde. For fuldstændighedens skyld skal også noteres, at sirupstønden havde samme placering. Sirupskonsistens er afhængig af temperatur. Hvor aftapning om sommeren kunne ske forholdsvis hurtigt, kunne aftapning om vinteren godt tage sin tid. Det skete engang, at vores kommis havde sat sirupskanden under tønden for at tappe sirup. Kulden bevirkede, at siruppen kom langsomt ud af hanen. Resolut lod han spanden stå, i mellemtiden kunne han godt nå en ekspedition oppe i butikken. Her blev han distraheret af en kunde samt telefon, og glemte sirupskanden. Der blev en del palaver, da man fandt sirup på gulvet, samt efterfølgende rengøring. Vognsmørelse, konsistensfedt, remvoks, saltsyre, blegevand, sko- og pudsecreme samt giftskab fandtes også i oliekælderen. I øvrigt stod tom brugt flaskeemballage i kælderrummet uden for oliekælderen.

Vejen gennem Særslev by med gadekæret til venstre og brugsen overfor.

Dagligdag i Brugsen

I disse omgivelser levede jeg så min barndom. Brugsen med bagbutik, vareloft, kældre, gården og udhus var min barndoms verden. Der skete noget hele tiden; kunder i butikken, mælkeemand, ostemand, posten, besøg af rejsende med store og små kollektioner, vareleverancer, det være sig benzinbilen med tykke slanger til påfyldningsdækslet ved siden af benzintanken (B P) og petroleumsbilen, som kørte op ved bagbutikken, hvor påfyldningsstudsens fandtes. I begge tilfælde startede man altid med at måle, hvor meget der var i tanken. Vi havde en lang rød stang med pånippet metalskinne, hvor der var præget måleenheder. Stangen blev omhyggeligt sænket ned i tanken, hvor benzinen eller petroleumshøjden straks efter optagning kunne aflæses på måleskinnen. Herefter kom så spørgsmålet om, hvor meget der skulle fyldes på. Chaufførerne ville naturligvis helst fylde hele tanken, men far skulle tage hensyn til omsætningshastighed og likviditet, så det var altid ham, som bestemte, hvor mange liter der skulle fyldes på. Disse chauffører var altid uniformeret med sorte støvler og spidsbukser med jakke i sort skind. Tilsvarende uniformskasket med firmaemblemet over den blanke skygge. De lugtede af de produkter, de kørte med – benzin eller petroleum.

Så var der margarinemanden, som tilsvarende var uniformeret i brunt skindtøj og højglanspolerede støvler. Det var vognmandsfirmaet E. Rheinlænder, som for FDB sørgede for levering af margarine, palmin og gær.

Ølvognene, det være sig Carlsberg, Tuborg, Nykøbing Bryghus samt sodavandsvognene fra henholdsvis Næstved og Fakse, kom fast hver uge og slæbte fyldte øl- og sodavandskasser ned i kælderen, hvorfra de så fik tilsvarende tom emballage med retur. Kasserne var ret tunge – der var jo 50 flasker i hver kasse. Kasserne var altid dækket med et stykke papir, som var lagt oven på flaskerne for at beskytte mod sollys.

Kolonialvarer fik vi fra FDB i Nykøbing F. Vi havde en fast ordredag, hvor far indtelefonerede ordren til en telefonsælger hos FDB. Leverancen

skete med jernbanen til Horbelev station, hvor Jens Larsen med sit hestekøretøj hentede varerne i den jernbanevogn, som var udrangeret fra toget. Når Jens Larsen så kom til Brugsen, skulle der være nogen til at hjælpe ham med aflæsningen og påpladssætningen i bagbutik, kælder eller loft. Der faldt indimellem knotne ord, hvis Jens Larsen var sent på den, eller han ikke fik den hjælp, han mente at have krav på. Det var hårdt arbejde – sukkersækkene vejede 100 kg., tilsvarende for silde- og sirupstønder. Øvrige sækkevarer leveredes i 50 kg. sække, som når det var salt, soda og lignende var jutesække. Mel blev altid leveret i lærredssække, som mor med sans for genbrug altid sikrede sig. De blev vasket og bleget og efter adskillige omgange i vaskekælderen, lykkedes det for hende at få det påtrykte SAFIR MEL fjernet. Melet kunne være i løs vægt eller pakket i 2½ eller 5 kg. lærredsposer. Også disse lærredsposer fandt mor brug for. Vore daglige lommeørklæder var renvaskede melposer. De blev med tiden vidunderligt bløde og kradsede ikke næsen.

Sæbespånér i løs vægt blev leveret i runde finerbøtter med 25 kg. Vi førte også sæbespånér NAP, som var emballeret i pap. Varesortimentet var langt som et ondt år, så det blev nødvendigt at skrive i ”bestillingsbogen”, som altid lå slået op på fars pult, når beholdningen af en vare nødvendiggjorde genkøb. Det skete at en vare blev udsolgt – det var en pestilens for far, som var meget nidkær med hensyn til at kunne sige; ”*ja, det har vi*”. I nogle tilfælde kunne vi låne fra Brugsen i Horbelev, men det skulle være undtagelsen – man mistede jo ansigt, hvis man for ofte skulle låne.

Isenkramvarer fik vi også fra FDB i Nykøbing F. Varebestillingen skete samtidig med bestilling af kolonial og levering skete med samme jernbanevogn. To gange om året kom der rejsende fra FDB. Besøget skulle altid adviseres, så far kunne afsætte tid til den rejsende. Der kom rejsende i isenkram, kolonial og produktionsartikler, skoøj og manufaktur. For mig var det altid spændende, når far havde besøg af en af de rejsende. Kollektionen, de havde med, var pakket i store flotte læderkufferter med hylder og bakker. Der kunne være både 4 og 5 kufferter, som alle skulle præsenteres, og varebestillingen blev nedskrevet i ordrebogen, som var i A4 størrelse – med nummererede

sider og kopipapir, så far, når besøget var afsluttet, kunne kontrollere, hvad der var bestilt og til hvilken dato, levering var aftalt. Levering af disse ordrer skete altid i kæmpestore trækasser, hvor låget var sømmet fast med tretommersøm. Isenkramkasserne var pakket med halm, som skulle beskytte glas, porcelæn og lignende mod brækage. Hvis der var brækage, ringede far straks til FDB og anmeldte brækagen, som så oftest blev returneret med en kreditnota (altid lyserød). Stemningen ved disse besøg var altid meget positiv. Den rejsende var altid særdeles velklædt, venlig og talte et pænt sprog. Man var på efternavn og naturligvis DE i tiltaleform. Ofte medbragtes små presenter eller vareprøver, som for mig var særdeles attraktive. Besøget varede ofte en hel formiddag. Bilen, som den rejsende kørte i, var elegant, nyeste model og naturligvis strålende blank i lakken. Der blev også fortalt historier, hvoraf nogle blev fremsagt med lav stemme, men udløste høj latter. Jeg for min part fik jo som ganske lille et glimrende verekendskab, som siden har været til megen nytte både i butik og senere i FDB såvel i Nykøbing F. som på hovedkontor.

Personalet i butikken blev også udvidet, hvor far de første år var alene. Jeg har vel været omkring 4 år, da far ansatte den første butikslærling. For lærlingen var arbejdstiden fra kl. 7 om morgenen til butikslukning om aftenen. På almindelige hverdage lukkede butikken kl. 18, men fredag og lørdag holdt man åbent til kl. 20.00. Der skulle altid gøres rent i butik og bagbutik efter lukketid, så arbejdsdagen blev faktisk forlænget med ½ time hver dag. Lærlingen skulle bære brun kittel – far selv gik i hvid kittel. Arbejdet bestod i alt forefaldende i butikken – det være sig ekspedition, afvejning, tørre støv af, pudse vinduer, ordne emballage, modtage vareleverancer samt kontrollere modtagne varer både for kvalitet og mængde. Derudover holde øje med varebeholdning således at genkøb kunne foretages, inden varerne var udsolgt. Trimme varerne, eksempelvis tørrede svesker, hvilket kunne bestå i, at sveskerne blev rullet i sukkerlage. Spegepølserne blev gnedet med groft salt, tilsvarende med de røgede kæbesnitter. Ostene skulle vendes og evt. vaskes. Sildetønderne skulle holdes fri for fedt og tran, som kunne lægge sig på over aden. Det blev gjort ved, at man lagde tre lag avispapir oven på sildene. Når papiret kort tid efter var gennemvædet, blev det med vedhængende fedt og tran kastet på møddingen. Sådan var der utallige gøremål dagen igennem. I

kittellommen skulle der altid være en butikssaks og en spids blyant. Der skulle bæres slips, som på varme sommerdage kunne bevilliges aftaget. Naturligvis skulle lærlingen være velsoigneret - det være sig hænder, barbering, frisering og påklædning herunder velpudsede sko. Ved visse udendørsarbejder skiftede man til træsko eller gummistøvler – afhængig af vejr. Pligter ud over det butiksmæssige kunne bl.a. være at tømme W.C. spanden, hvilket skete efter mors anvisning, idet visse afgrøder i haven skulle have godt af ”gødningen”.

En del af salget i Brugsen skete med kontant betaling. Imidlertid handlede de fleste ”på bog”, hvilket blev praktiseret på den måde, at det enkelte medlem havde en ”kontrabog”. Det var en sort bog med rude foran, så man uden at åbne bogen kunne læse navnet på hvem, den tilhørte. Siderne var nummererede og med kopi således, at kopi blev udtaget, når siden var skrevet fuld. Kopierne blev lagt i skuffen, hvorfra far hentede dem og anbragte dem i kartoteket. Ved hver ekspedition blev der skrevet dato samt hver enkelt vares pris afsluttet med en sammentælling for ekspeditionen. Ligeledes sammentaltes hele siden, inden kopi blev revet ud og lagt i skuffen. Kredittiden var forskellig. Kunder med ugeløn skulle betale for ugens forbrug. Der kunne dog gives ekstra kredit, hvis særlige forhold gjorde sig gældende. Bønderne havde oftere længere kredit, hvilket blev begrundet med forventede mælkepenge, afregning fra sukkerfabrikken, kornhandleren eller slagteriet. Det skete også at mellemværendet blev klaret med en halv gris, suppehøns, et halvt lam eller andre naturalier som f.eks. karto er. Kontrabøgerne skulle være indleveret i Brugsen inden hver opvejning. Ligeledes skulle mellemværendet med brugsmanden (kredit) være indbetalt. Kundens køb for det pågældende halvår blev sammen med allerede dividentemærker (kassekuponer) bestemmende for, hvor stor dividenden blev. Dividenden blev udregnet efter halvårsregnskabets resultat, som blev udtrykt i procent af omsætningen. Herefter fastsattes dividenden til hver enkelt kunde efter kundens registrerede køb ganget med dividendeprocenten for pågældende år. Dividenderegnskabet vistes i den lille dividendebog, som hvert medlem havde. Udbetaling af dividende var ret populær hos kvinderne, idet man de fleste steder overlod dividenden til konen. Det gav mulighed for anskaffelse af beklædning og lignende, som ellers ikke

kunne erhverves fra husholdningspengene.

Rationalisering

Tyskernes besættelse af Danmark med deraf flydende restriktioner prægede hele landet og alle samfundslag. Begrebet ”har du forbindelser” opstod. De, der havde forbindelserne i orden, kunne ofte købe eller bytte sig frem til det, som andre ikke kunne få. Det var tøj, kød, cykeldæk og slanger. Der handledes raskt væk med rationeringsmærkerne. Tobaksvarer var absolut en mangelvare. Kvaliteten på de almindelige tobaksvarer blev ringere og ringere. Af cigaretmærker kan jeg huske et mærke som Tory, som af selv de mest smøgforlegne blev ringeagtet. Det var fars tunge pligt at sørge for en retfærdig fordeling af de tobaksvarer, som Særslev Brugsforening blev tildelt. I første omgang vidste far jo, hvem der hidtil havde røget, og om det var shag, cigar eller cigaretter. Ikke desto mindre stillede alle, også dem som aldrig havde røget, op og krævede deres ration. Det bevirkede, at der reelt blev mindre til de egentlige rygere. Imidlertid blev tildelte tobaksrationer brugt som bytteobjekt over for andre mangelvarer, sukker, smør, sæbe eller tøjkort. Varedirektoratet stod for hele rationaliseringssystemet. Brugsen skulle indsende rationeringskort lydende på 100 kg, for at kunne hjemkøbe 100 kg. sukker eller tilsvarende for andre rationerede varer. Modtagne rationeringsmærker blev stemplet for at undgå illegal handel. Ved indsendelse til FDB eller en anden leverandør skulle rationeringsmærkerne være nøjagtigt optalt. Mærkerne blev emballeret i en kraftig papirpose, som tydeligt skulle forsynes med stempel og afsenderadresse, for at kunne påtale de mangler, som en stikprøvekontrol eventuelt kunne afsløre. Der var strenge straffe for svindel, så initiativer såsom at ilægge en vis del avispapir i posen med rationeringsmærker, blev straffet ganske kraftigt.

Øl, brændevin – ja, selv sodavand blev også fordelt via fordelingslister. Sodavand blev sødet med sødestoffer, hvoraf nogle gav en grim smag, men der var ikke andre muligheder. Hjemmeproduktion af syltetøj, saft og marmelade steg ganske kraftigt, dog begrænset af hvor meget

sukker husmødrene kunne spare op til syltesæsonen. Kartoffelmel var også rationeret, men det gav anledning til, at mange husholdninger selv begyndte at fremstille kartoffelmel af egne kartofler, som ikke var rationeret. Erstatningsvarer florerede, hybente, vaniljeerstatning var, sammen med kaffeerstatning, nok blandt de største artikler. Men brugte søm, som hittepåsomme folk sad og rettede ud på en ambolt, var da også en efterspurgt handelsvare. Danmark var i den tid tæt på at ligne italienske forhold, hvor småhandel forekom overalt og lettere korruption hørte med til tidens tilstand – man måtte bjerge sig.

Mit arbejde i Særslev Brugs

Året er nu 1945, afsluttende realeksamen er overstået, og jeg skal finde ud af, hvad ”jeg vil være”. Det var og har altid været en svær beslutning. For mig var det måske mindre svært end for så mange andre. Brugsen, andelsbevægelsen, havde jeg fået ind med modermælken. Derfor var mit valg at gå i lære i Brugsen, ret nærliggende. At far så også netop på det tidspunkt havde brug for en ny lærling, bevirkede, at jeg pr. 1/5 1945 startede min lærlingetid i Særslev Brugsforening – var næsten prædestineret.

Slutningen på 1944, begyndelsen af 1945 var perioder, hvor der skete ganske meget ude i verden, på slagmarkerne og i lille Danmark. Tyske lytteposter i Horbelev, sabotager, likvideringer, arrestationer, internering, schalburgtage eskalerede på en sådan måde, at selv de mindst begavede blev klar over, at nu måtte der ske noget.

Læretiden

Det var under disse forhold, jeg påbegyndte min læretid i Særslev Brugs. Læretiden var præget af gældende vareknaphed, restriktioner, rationeringsmærker, fordelingslister og arbejdsløshed. Nu skulle jeg personligt leve og arbejde med alle de forhold, som vores far hidtil havde måttet klare alene. Det var ingen dans på roser, gav problemer med utilfredse kunder, lang arbejdstid – og en løn, som det første år var 10 kr. pr. måned. Til gengæld havde jeg fri kost og logi. Desuden, fordi lærepladsen var hos min far, vask og tilskud til klipning hos frisør.

Butiksarbejdet kendte jeg. Imidlertid indeholdt det daglige arbejde langt flere funktioner end netop butikken. Her var det naturligvis ekspedition af kunderne. Priser på alle varer skulle læres og huskes, varemodtagelse og kontrol, prismærkning, påpladssætning, oprydning og rengøring. Det var afstøvning på alle hylder og montre. Pudsning af vinduer, vinduesdekoration, ordne emballage, aftapning og afvejning. Ordne briket-, kul-, koks- og trådnætrum. Feje gård, køre varetur, bringe varer ud til kunder, tælle rationeringsmærker, ordne og pakke disse og meget, meget mere. Handelsskole i Stubbekøbing blev klarert om aftenen efter lukketid, hvilket betød, at arbejdsdagen 3 gange om ugen først var afsluttet ved 22-tiden om aftenen.

Varetursdage

Varetursdagene; torsdag til Nr.Tåstrup og fredag til Falkerslev-Truelstrup, gav ekstra travlhed. Ordreerne, bestillingerne fra kunderne fik vi telefonisk eller via bestillingssedler, som kom med mælkekusk eller landpostbud. Når ordreerne var ekspederet og fordelingslister afkrydset, blev varenne pakket i kasser, som passede til ordrens størrelse. Der anvendtes gamle margarinekasser (af træ), ølkasser samt papkasser til de mindste ordrer. Hertil kom dunke til petroleum, tjære, konsistensfedt, hønse- og uenet, pigtråd, skovle, grebe, roejern og alle de andre mark- og haveredskaber, som man kunne købe i Brugsen. Regning, not (paragonsedler) eller kontrabog skulle vedlægges den ekspederede ordre. Efterhånden som ordreerne var ekspederet blev kasserne anbragt i bagbutikken i den orden, som vareturen skulle køres.

Vareudkørsten skete med hestevogn. Det var Aksel Sørensen, som forestod kørslen. Han kom altid et kvarter i to for at påbegynde læsningen, som naturligvis skulle arrangeres sådan, at aflæsning hos kunderne kunne ske så hurtigt som muligt. Hvis vi ikke havde fået ekspederet alle ordreerne, lød der knotte ord fra Aksel. Han var dog til at formilde. Jeg bragte ham en rød tuborg, som måtte nydes, mens han ventede – så glemmes vreden. Når Aksel var kørt ud på turen, skulle jeg gøre "vareturstasken" klar. Det var en "kræmmertaske", som jeg havde over skulderen. I det ene rum var der byttepenge (mønter), i det andet rum havde jeg tegnebogen til sedler (også vekselpenge). Desuden et rum til

rationaliseringsmærker, som jeg skulle have hos kunderne. Der var kunder som havde lagt rationaliseringsmærkerne frem. Andre steder skulle jeg vente, mens man søgte oppe og nede for at finde arkene med rationaliseringsmærkerne. Min medbragte butikssaks kom i arbejde med at fraklippe rationaliseringsmærker modsvarende de varemængder, som blev leveret. Det hændte ofte, ved en rationaliseringsperiodes ophør, at man bad om at få de opsarede rationeringsmærker godskrevet. Det fungerede på den måde, at kunden fik kvittering på, at de havde så og så meget, sukker, mel, havregryn, sæbe eller andre rationerede varer ”til gode”. Der blev efterfølgende afskrevet på disse ”til gode” kvitteringer, når kunden fik leveret varer. Det var tidsrøvende og kunne indimellem give anledning til diskussioner om tallenes rigtighed. Naturligvis var der også kunder (kvinder var værst) som forsøgte at ”glemme” rationeringsmærkerne (snyde). Det lykkedes ikke, jeg kendte mine pappenhejmer, så det var med fuldt overlæg, jeg indimellem lod som om, tricket var lykkedes, for så, stående i døren, at sige *”For resten, vi glemte rationeringsmærkerne!”*. Andre steder lagde husmoderen alle rationeringsmærkerne frem, og så kunne jeg selv klippe de mærker af, som jeg skulle have. Det var en ubegrænset tillid at vise, og sådanne steder var det en æressag at tælle og klippe korrekt.

Betaling kunne ske kontant. Der var også steder, hvor man havde lagt en ”blanco check” – her kunne jeg selv skrive beløbet på. Endelig var der også steder, hvor der skulle gives kredit (på kontrabog). Begrundelsen var forventet afregning fra mejeri, slagteri, sukkerfabrik eller kvægopkøber. Enkelte spekulerede i kredit, så de så fik lidt renter fra bank eller sparekasse – Brugsen opkrævede ikke renter. Der blev snakket en hel del og inviteret på kaffe eller frugt, det være sig æbler, pærer, kirsebær o.l.

Når jeg kom tilbage fra vareturen, havde Aksel for længst returneret kasser med brugt emballage, asker og dunke. De skulle sættes på plads og sorteres, inden rengøring kunne påbegyndes i butik og bagbutik. Varetursdagene gav meget ekstraarbejde. Imidlertid var det en nødvendighed. De este vareturskunder lå så langt væk fra butikken, at køb i en anden butik kunne være mere bekvemt. Det gjaldt om at holde omsætningen.

Varesortimentet

Vi solgte frø til udsæd om foråret. Bindegarn til kornhøsten samt alle de andre høstartikler såsom handsker, stråhatte, støvbriller, knive og remsmørelse. Almindeligt anvendte artikler i landbruget, kogrimer, kotøjr, tøjr pæle, skagler, brakker, hamler og reb til liner og skagler var naturligvis lagervarer. Søm, bolte, remsamlere, vogns mørelse, tjære, hønsenet, imprægneringsvæske til pæle og stolper var sammen med konsistensfedt og andet hævdvundne lagervarer.

I manufakturafdelingen havde vi bændler, trykknapper, sikkerhedsnåle, bomuldsstof til kitler og forklæder. Strikkegarn, brodergarn, nåle og sytråd, sysilke, strømper, indesko, gymnastiksko, elastik, belægningsbånd, hårnet og hygiejnebind. Ja, det var et alsidigt sortiment at holde styr på. I bagbutikken hængte træsko i alle numre på søm under loftet. Naturligvis skulle vi også have gummistøvler, overalls og kasketter. Petroleumsdunke, værktøj som hamre, skruetrækkere, murskeer, piske, tyringer og hvad ved jeg. Utroligt at tænke på. Med så bredt et sortiment var det et problem at skaffe den rette omsætnings hastighed. Dette sammen med kreditgivning kunne ofte begrænse likviditeten. Varesortimentet inden for kolonial skulle naturligvis altid være intakt. Kaffemøllen stod stille det meste af tide. Det var i denne Brugs jeg gennemførte min lærlingetid. Det var lærerigt – men også meget arbejdsomt.

Hjortebjerg skole

Sv. O. Pedersen

Vi har tidligere år - i 2003 og 2004 - bragt Sv.O. Pedersens beretninger om børnehjemmene i henholdsvis Karleby og ved Corselitze, og i år kommer så fortællingen om det sidste af børnehjemmene, nemlig Hjortebjerg ved Karleby

Hjortebjerg skole åbnede den 1. oktober 1866. Den blev anbragt midtvejs mellem Karleby og Corselitze Hovedgård. Det var ikke nogen almindelig skole, men nærmest en mellemting mellem et børnehjem og en opdragelsesanstalt.

Ligesom det var tilfældet med de 2 øvrige børnehjemmene på Falster, modtog man i Hjortebjerg skole kun piger, i starten 12, fra 1876, 15 unge ukonfirmerede piger, som levede under forhold, der kunne virke moralsk nedbrydende.

I skolen blev der ydet et midlertidigt hjem, og opholdet kunne strække sig over et eller flere år, som regel det sidste.

Skolen blev ledet af en lærerinde der sørgede for at de unge piger blev oplært i alle de kvindelige sysler, således at der med tiden kunne skaffes dem gode pladser. I forplejningspenge skulle der årligt erlægges 30 rigsdaler (Rdl).

Også denne skole blev oprettet efter forslag fra P.H. Classen, og ligesom det var tilfældet med børnehjemmene, havde Classen omhyggeligt forespurgt kyndige mænd om deres mening, forinden han forelagde direktionen sine forslag. Blandt andre blev professor C.N. David hørt. Han ville hellere selv eje de forskellige skoler end give af Fideikommissets midler til alle de tilfældige gøremål, men Classen fik sine meddirektører overtalt til at ofre de fornødne penge.

Til Hjortebjerg skole hørte en lille have, et vænge og et mindre antal husdyr, der kunne give beskæftigelse til de unge piger og vænne dem til en landhusholdnings almindelige arbejde. Til indretning af skolen medgik ca. 5200 Rdl. De årlige driftsudgifter beløb sig foreløbigt til 1800 Rdl.

Hjortebjerg skole opført i 1866

Børnene kom både fra by og land og ligeledes fra hovedstaden, og det var såvel offentlige myndigheder som private foreninger, der betalte deres ophold. Ved ankomsten skulle børnene være forsynet med følgende klæder: 2 kjoler, 2 skørter, 2 særke, 2 par strømper, 2 tørklæder, 2 nattrøjer, et par sko og et par trætofler. Hvad de senere behøvede blev anskaffet af skolen.

Ligesom tilgangen var god, viste der sig heller ingen vanskeligheder med at få pigerne anbragt, når deres tid i hjemmet var ude. Der var rift om dem, og det gik de fleste af dem godt, selvom der naturligvis var enkelte, der faldt tilbage til deres tidligere dårlige sæder. Om Hjortebjerg skole udtalte direktionen i 1873, at det var kendeligt, "hvorledes de landlige forhold, de landlige beskæftigelser og regelmæssigt liv udøve en mægtig indflydelse på pigerne, selvfølgelig i forening med ikke alene den daglige

vejledning af, men tillige det daglige samliv med dannede lærerinder, der i sådan en lille opdragelsesanstalt, ganske anderledes kan finde sted og trives, end i storartede anstalter, der udfordrer en så talrig – af over og underordnede bestående – bestyrelse, lige overfor hvilken børnene vanskeligt kunne erholde den familiebetydning, som de skulle have og virkelig havde i Hjortebjerg skole”.

Hjortebjerg skole blev installeret i en bygning, der specielt var bygget til formålet. I husets stueetage fandtes foruden en lille forstue køkken med spisekammer, en lejlighed for plejemoderen, en stor fælles dagligstue, der var 8x9 alen, og en ligeså stor rulle- og strygestue. Herfra var der udgang til vaskehus og baderum i en sidebygning. Pigernes sovesal fandtes ovenpå, og de 12 senge stod i to snorlige rækker langs begge langvægge, således at der midt på gulvet var plads til vaskeborde m.m. I samme etage fandtes der endvidere en lille sygestue og pulterkamre. Som hjemmets første bestyrerinde og som lærerinde for de unge piger ansattes fra 1. Oktober 1866 enke efter lærer ved Borgerdydsskolen i København Fru Marianne Lund, men hun forlod allerede sin stilling i 1872 af svagelighed. Posten blev derefter overtaget af diakonisse, Søster Elise Holten.

Driften af Hjortebjerg skole kostede fra midten af 1870'erne omkring 2500-3000kr., men hen imod århundredeskiftet steg udgifterne til ca. 6000 kr. årligt, og ved verdenskrigens udbrud var beløbet vokset til ca. 8000 kr. Medvirkende til denne forøgelse var det højere antal pladser i hjemmet. Da det åbnedes, var der plads til 12 pigebørn, men Classen fik snart gennemført, at der skulle modtages 15, og det varede ikke længe, førend man kunne mærke, at der var kommet tre pladser mere til. Endvidere medførte den almindelige udvikling, at der måtte anvendes mere på inventar og møbler. De gamle dages store tarvelighed kunne ikke i længden passere, og direktionen måtte følge med tiden. Tillisch (administrerende direktør) gjorde dog modstand. I anledning af et forslag om at købe nye senge gjorde han således mange indvendinger. Classen havde foreslået, at der skulle bevilges 50 Rdl. til indkøb af hver seng, men det gav Tillisch anledning til at notere: ” Det er dyre senge, og jeg kan kun ønske, at de piger, som skulle benytte dem, stedse må kunne være så heldige, at ligge i lige så kostbare senge”. Gennem Tillisch talte stadig den gamle tid, og ganske naturligt gjorde han ligeledes mange

ophævelser, da det blev foreslået at sætte en kakkelovn op i pigernes sovesal. Efter lange og vanskelige forhandlinger blev tilladelsen givet, men det var en udtrykkelig forudsætning, at der kun måtte fyres i meget strenge vintre.

Hjørtbjerg Børnehjems beboere 1917

De vanskeligheder, som i årene efter 1914 havde ramt Corselitze børnehjem, følte også stærkt i Hjørtbjerg skole, nemlig mangel på tilgang og nødvendigheden af større tilskud til driften. Ganske naturligt førte disse forhold direktionen ind på den tanke enten at opgive Hjemmet eller lade det gå over på andre hænder. På godsejer Wilhelms forslag enedes direktionen om at tilbyde Foreningen af 1837 Hjørtbjerg skole. Man ville vederlagsfrit stille hus og grund til disposition og tillade, at det personale, der var ansat ved skolen, måtte følge med. Foreningen skulle overtage driften for egen regning og sørge for bygningens forsvarlige vedligeholdelse. C.L.Riise, der indrømmede, at foreningen vanskeligt kunne undvære hjemmet, der siden 1920 hvert år havde modtaget 7

– 11 børn, udsendt af foreningen. På den anden side ønskede han, at Fideicommisset fortsat ville understøtte det arbejde, der udførtes i Hjortebjerg skole. Efter en del ret vanskelige forhandlinger enedes man om, at direktionen i fem år skulle betale et årligt bidrag af 1500 kr., indtil de børn, der ikke var anbragt af foreningen, var udkrevet. Endvidere tilbød man at betale 1500 kr. til inventarets fornyelse. Overtagelsen fandt sted den 1. april 1935, og til stede ved overleveringen var højesteretsdommer Riise og godsforvalter Valentiner. Den gamle bestyrerinde Søster Andersine gik samtidig af, og den tidligere lærerinde Frk. Else Caspary overtog hendes plads. Da foreningen i 1937 fejrede sin 100 års fest, lovede Fideicommisset at betale de 1500 kr. endnu i fem år fra 1. April 1940.

Fideicommisset støtte til Forsømte Børns Frelse fortsattes i perioden efter verdenskrigens udbrud, men i noget begrænset målestok. Man vedblev at yde Foreningen af 1837 et årligt tilskud på 200 kr., og man opretholdt foreløbig driften af Hjortebjerg skole. Ved siden heraf kan det nævnes, at man i 1925 skænkede Foreningen af Opdragelseshjem en gave en gang for alle på 500 kr.

I 1965 går Frk. Else Caspary på pension og en ny forstander, Højland Olsen, ansættes. Samtidig nedlægges undervisningen af pigerne på selve skolen, hvorefter de overføres til Møllebakkeskolen i Horreby, hvor de efter kommunesammenlægningen fordeles på hhv. Møllebakkeskolen, Stubbekøbing- og på Horbelev skole.

I 1970 overtager Plejehjemsforeningen hele Hjortebjerg skole. I august 1983 bliver den nedlagt som skolehjem, og den afhændes til de 4 Falster kommuner, hvor den bliver indrettet til produktionsskole for unge mennesker, med Leif Jeppesen, som forstander.

Hjortebjerg kører som sådan frem til 1991 hvor produktionsskolen overføres til Sundby L., hvorefter bygningerne bliver solgt til privat eje.

Kilder: Harald Jørgensen og Fridlev Skrubbeltang: Det Classenske Fideicommis gennem 150 år i uddrag v/Sv.O. Pedersen, Nr. Ørslev

Fra Arkivet

Karin Suhr Rasmussen

Dagligdagen på arkivet har i det forløbne år ikke adskildt sig meget fra de tidligere år.

Vi har haft mange besøg og mange forespørgsler, og specielt i år har der været nogle spørgsmål om navne. Hvis man stadig bor eller har familie i det område, hvor ens navn stammer fra, kender man som regel også den gård eller det sted, navnet er knyttet til, men hvis det er flere generationer siden, man har haft tilknytning til egnen, fortaber det sig i det dunkle.

Hvis man så i forbindelse med oprydning i ældre familiemedlemmers papirer finder en navneattest fra 1905-1906-1907, så kan det være at spørgsmålet melder sig - hvorfor egentlig det?

Eller, det troede vi da, familien havde heddet mange flere år, vores oldefar hed da også Piil, Tærsker, Ahrendt, Kehling osv.

Forklaringer er, hvad mange da også ved, at alle disse gode falsterske navne indtil starten af 1900tallet var kaldenavne, som fulgte gården eller huset og enkelte gange også familien, men det var ikke et navn, man fik ved dåben. Når et barn fra en af disse familier blev døbt, fik det et fornavn og indtil langt op i 1800tallet faderens fornavn tilføjet et "søn" eller "datter" og senere et "sen", men under forældrenes navne står faderen opført med sit døbenavn efterfulgt af en parentes med kaldenavnet.

Myndighederne prøvede både i 1771, 1828 og 1856 at få folk til at bruge kaldenavnet som slægtsnavn, men først med loven om navneforandring i 1904 slog det an. For et gebyr på 4 kroner kunne man få et navnebevis med sit nye slægtsnavn.

Der blev så lavet rettelsers i kirkebøgerne for alle de familiemedlemmer, der havde fået et nyt navn. Vi kan finde navnerettelsers med henvisning til 1904-loven helt tilbage til folk, der er blevet døbt omkring 1840.

Den kommende kommunesammenlægning har naturligvis også sat sit præg på arbejdet i det forløbne år. Vi kommer i den nye kommune til at være en del af et lokalhistorisk arkivvæsen. Vi er 10 lokalhistoriske

arkiver i Guldborgsund kommune, og heldigvis har vi haft et godt samarbejde med de andre arkiver på Falster i mange år. I 1999 kom Nysted med i samarbejdet, og lige så snart vi kendte den nye kommunegrænse, kom Saksøbing også med. Samtidig kender vi hinanden rigtig godt gennem de møder, der bliver arrangeret i vores amtsforening.

De 10 arkiver har som et indslag i sammenlægnings snakken lavet en fælles udstilling med emnet transport. Hvert arkiv har lavet en planche med forskellige emner indenfor transport, toge, biler, færger, veje osv.

Udstillingen er en vandrestilling, som vil være i Stubbekøbing Biblioteks sal i november måned, hvor vi vil have suppleret den med nogle ekstra billeder fra vores eget område.

Hvor meget de lokalhistoriske arkiver skal harmoniseres i forbindelse med kommunesammenlægningen er endnu uvist. Vi håber, at vi kan bevare den åbningstid, vi har haft hidtil, så vi stadig kan yde den service, som vores besøgende giver udtryk for, at de er glade for.

Lokalhistorisk Arkiv har siden starten haft en arbejdsgruppe tilknyttet, en gruppe mennesker, der interesser sig for den lokale historie og som har en stor viden om netop deres egn eller om nogle specielle emner.

Vi har i det forløbne år mistet to af vores meget trofaste medlemmer. Ingvar Hansen døde i november og har efterladt et stort savn, både på grund af sin personlighed og på grund af den store viden, han havde om Horbelev, om landbrugets udvikling, om slægtsforskning og meget mere.

I januar mistede vi Eli Jensen. Eli, der også havde været med i mange år, var vores faste oversætter af gotisk skrift. Vi savner hende på møderne, og vi savner hendes hjælpsomhed, når vi står med ulæselige problemer. Æret være deres minde.

I august måned startede Tine Perlt her på arkivet. Tina er her 15 timer om ugen og er en stor hjælp. Henni Nielsen og Else Nymand Sørensen fra arkivets arbejdsgruppe har også i det forløbne år taget deres tårn med registreringer, ligesom hele arbejdsgruppen har været behjælpelig med mange opgaver, bl.a. er det arbejdsgruppen, der passer lørdagsåbningen. Jeg vil her gerne sige tak til arbejdsgruppen og til Tine for deres engagement og hjælpsomhed samt til bibliotekets personale for det gode samarbejde.

Transport

Som omtalt i “Fra arkivet” har arkiverne i Guldborgsund kommune lavet en fælles vandreudstilling over emnet transport. Et af de temaer, der ikke er taget med i udstillingen er transport ved hjælp af heste.

Indtil for omkring 100 år siden, var hesten det primære transportmiddel, hvis man ikke skulle gå selv, og helt op til tiden efter 2. verdenskrig, var hesten et meget vigtigt transportmiddel især i landbruget.

Vi har på arkivet mange billeder, hvor man kan se, hvilken betydning hesten har haft for ikke så lang tid siden, og vi valgte derfor at lave en lille udstilling specielt med heste i indgangen til biblioteket. På de næste sider, viser vi nogle af billederne. Vi har valgt denne gang helt at se bort fra alt det arbejde hesten udførte i marken, og kun fokusere på den egentlige transport af mennesker og varer.

Restauratør Niels Andersen og frue er på vej i byen i 1913
Hotel Sjælland lå i Vestergade, hvor Wulff nu har isenkramforretning.

Postvognen foran Stubbekøbing Postkontor 1908.

Fra 1872 kom posten med tog til Nr. Alslev, og der var 2 daglige brev-, pakke og personpost med firsædige kareter mellem Stubbekøbing og Nr. Alslev

Dagvognen kørte mellem Horbelev og Nykøbing.
Her foran Særslev Brugs omkring 1910.

Mælken hentes med hestevogn hos landmanden og efter at have været en omgang på mejeriet køres mælken ud til forbrugerne - også med hestevogn.

Øverst kører Peder Gård ud fra Horbelev mejeri omkring 1920, til venstre er det mælke-manden fra Stubbekøbing mejeri omkring 1950.

Under 2. verdenskrig fik hestene en renæssance, da det ikke var muligt at skaffe benzin eller olie.

Øverst en hestetrukket rutebil ved Aastrup. Rutebilen startede den 9. marts 1943 og kørte til Gundslev over Sortsø og Skovby om tirsdagen og til Hesnæs over Vejringe og Aastrup om fredagen.

Nederst er det hesten, der sørger for transporten under tørvegravning på Horreby Lyng

ÅRSBERETNING FOR LOKALHISTORISK FORENING FOR STUBBEKØBING KOMMUNE 2005-2006

Atter i år har vi den glæde at kunne præsentere et flot årsskrift. Som sædvanligt har vi fået mange gode artikler til årsskriftet og vi vil straks takke alle bidragydere for deres interesse for foreningens arbejde.

Sæsonen 2005-2006 har budt på mange gode oplevelser. Gode og spændende foredrag, der igen har samlet foreningens medlemmer til stort fremmøde. Vi iler med tak for den trofaste medlemsskares flittige fremmøde til vores arrangementer.

I en tid med stedse større krav til kvalitet, må vi jo i bestyrelsen hænge i for at holde interessen for foreningens arbejde fast. Det er lykkedes os at få dette opfyldt. Det er vores mål at gøre aktiviteterne så alsidige som muligt. Vi har hørt om den hellige Birgitta af Vadstena, om landbolivet i 1950'erne, B.S.Ingemanns liv og digtning og hørt en rejseberetning fra USA i de turbulente dage omkring den 11. september 2001, for at nævne nogle.

Foreningen har også haft god og massiv tilslutning til udflugterne, der bl.a. gik til Corselitze, da skoven var nyudsprungen, Lolland og Købelevhaven og til sidst Kalundborg og Reersø. Desværre har der på næsten alle turene været venteliste, hvilket jo på en måde er et positivt tegn på, at vi har ramt plet med udflugtsmålene. Vi kan derfor igen opfordre stærkt til, at man melder sig tilpas tidligt til udflugterne, selvom det jo selvsagt ikke afskaffer ventelisterne. Men måske begrænser dem en smule.

Vi har taget hul på foreningens 25 års jubilæum i 2009 med det projekt, som vi har præsenteret flere gange under vores møder. Vi har således med hjælp af den dygtige professionelle fotograf Erik Thorsen fra Stubbekøbing fået video-optaget de medlemmer, der var med til at starte foreningen i 1984. Det gælder således Kristine Asser Hansen, Ulla

Jensen, Hans og Gurli Jakobsen og Carlo Hansen.

Næste trin i jubilæums-raketten er at optage udvalgte steder i kommunen, der skal kædes sammen med de nævnte personoptagelser. Foreløbig lover det godt og vi tror på et godt resultat.

Flere gange har vi talt om at ændre foreningens navn. I skrivende stund er der ikke truffet nogen afgørelse. Men vi arbejder på sagen!

Også den kommende kommunale strukturændring har været til drøftelse. Vi synes selv at vi foreningsmæssigt er godt rustet, idet vores holdning til foreningens vækst og formål jo er at fremme lokalhistorisk arbejde. det vil vi naturligvis fortsætte med.

Også i år vil vi benytte lejligheden til at takke alle, der i årets løb har rakt foreningen en hjælpende hånd. Det gælder i det store som i det små. Vi glæder os over den velvilje, vi har mødt hos alle, der har haft kontakt med foreningen. Stor tak til lokalhistorisk arkiv for hjælp og gode råd, til biblioteket for husly og stor hjælpsomhed. Pressen har vi også grund til at takke for godt samarbejde i det forløbne år. Sidst, men ikke mindst, vil vi også takke Stubbekøbing kommune for den flotte økonomiske håndsrækning til jubilæumsvideoen på 10.000 kr.

Med håbet om at lokalhistorisk forening må vokse og trives vel, vil vi atter opfordre medlemmerne og andre interesserede til at komme med ideer til aktiviteter. Alle gode råd er velkomne!

Særslev, oktober 2006.

Vibeke Ravn-Mortensen, formand.

Bliv medlem af
LOKALHISTORISK FORENING
for Stubbekøbing Kommune

Nærmere oplysninger fås hos:

Vibeke Ravn-Mortensen	54 44 50 81
Asger Klüver-Jensen	54 44 43 15
Bent Blomquist	54 43 80 24
Bent Jørgensen	54 44 29 49
Else Nymann Sørensen	54 44 18 51

Eller på:

Lokalhistorisk Arkiv, Biblioteket, telf. 54 44 15 29

Arkivleder Karin Suhr Rasmussen

Åbningstider:

Mandag kl. 15-18, onsdag kl. 10-13

1. lørdag i måneden kl. 10-13